ԵՐԵՄՈՒՆ ՀԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3545

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1883

Ն. Տ. 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1883

ԱՄԱՐԱՐ

ԼՐԱԳԻՐ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան վին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Եռամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 3 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 ֆրանկ
Նամակներու տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ. երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի.

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց համար ծախքը թղթակցութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն թղթակիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի Կ. Պոլիս Բիզա փաշա եօղուշը, Շարդ Զարշըսը թիւ 37 Մասիսի դրասենեակը։

Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Ձապուած նամակ, յօդուած, եւայլն եւ չեն տրուիր։

40 ՓԱՐԱՑ

ՀԱՆԱՊԱՋՕՐԵԱՅ

40 ՓԱՐԱՑ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

—=—

Վեհ. Սուլթանը Գուրպան Պայրամի առթիւ այս առաւօտ մեծ հանդիսիւ Պէշիքթաշի մզկիթն երթալով՝ ներկայ գտնուեցաւ կրօնական արարողութեանց։

—

Վեհ. Սուլթանն Ազատուլլահ փաշային Բ. կարգի Օսմանիէ և Բիսոսի ցունաց մէտրապոլիտին Դ. կարգի Մէճիտիէ պատուանշան շնորհեց։

—

Խեդիվն Էֆէնտիս կը ծանուցանէ թէ արտաքին գործոց Նախարարութիւնն ի մօտոյ կարեւոր փոխութիւններ պիտի ընէ Օսմ. հիւպատոսաց մէջ։

—

Ֆրանսական կառավարութիւնն Օսմանեան պարտուց փոփոխեալ բոնսոլիտները նոր փոխառութիւն մը կը համարի հետեւեալ երկու նկատմանց յենլով. 1. Այս արժեթուղթեր նոր երաշխաւորութեան մը ներքեւ շրջաբերութեան հանուած են. 2. Բ. Դրան և արժեւտեարց միջեւ գոյացած համաձայնութեան պատճառաւ նոր պարագայ մ՚ստեղծուած է։ Հետեւապէս Ֆրանսական կառավարութիւնը կը պահանջէ որ վերոյիշեալ արժեթուղթերը Ֆրանսայի մէջ ամբողջապէս վճարուն այն դրոշմ տուրքն, որ ամեն արժեթղթոց վրայ դրուած է, մինչեւ Անգլիոյ մէջ նոյն արժեթուղթք նոր փոխառութեանց վրայ դրուած տրոց մէկ հինգերորդը միայն վճարելու պարտաւոր պիտի լինի։ Օսմանեան ընդհանուր պարտուց վարչական խորհուրդն՝ այս դժուարութեան յաղթելու համար՝ մայրաքաղաքիս Ֆրանսական դեսպան Տը Նոայլ մարքիզին միջնորդութեան դիմեց։ Վարչական խորհուրդն իրաւամբ դիտել կուտայ թէ Օսմ. պարտուց դրամագլուխն, առաջին չրջաբերութեան ժամանակ, արդէն վճարած է ամբողջ տուրքն, և թէ արդարութիւն չէ անգամ մ՚ալ նոյն տրոց ենթարկել զայն։ Ֆրանսական ելմտական գործոց նախարարն Օսմ. ընդհանուր պարտուց վարչական խորհրդին այն դիտողութեանց պատասխանելով՝ պնդած է թէ յառաջագոյն Բ. Դրան կողմէ այլ և այլ օտար երկիրներու մէջ կնքեալ գանազան փոխառութեանց արժեթուղթերը միակ և նոր արժեթուղթի մը հետ փոխուած լինելով Օսմանեան կառավարութեան և իւր պարտատերաց միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ, այս նոր արժեթուղթին պէտք է որ ամբողջ տուրքը վճարէ։ Գործն այս վիճակի մէջ է, բայց յոյս կայ թէ դիւանագիտական ճանբով համաձայնութիւն մը գոյանայ։

—

Դատը դիւզի թաղապետութիւնը Թուրքերէն լրագրաց մէջ հրատարակեալ ազդով՝ մը կը ծանուցանէ հասարակութեան՝ թէ հրկիզեալ թաղերու վերաշինութեան հրամանագիրն եղած է, և հետեւապէս կը հրաւիրէ այրած տուներու տէրերն, որպէս զի դեռ կանգուն մնացած պատերն կամ ծըխանները վրնջել տան։ Հակառակ պարագային մէջ, եթէ որ և է դէպք պատահի, տանուտէրք պատասխանատու պիտի բռնուին,

—

Մոնիթէօր Օրիանթալէն առնլով ծանուցինք թէ անցեալ օր ելմտական պաշտօնատան մէջ ցաւալի տեսարաններ պատահած էին և թէ Թուրք կանայք՝ իրենց ամսական-ները ստացած չլինելով՝ ելմտական նախարարութեան դանձապետը մեծապէս նեղած եւ մինչև իսկ ելմտական նախարար Միւնիր փաշայի վրայ յարձակումներ ըրած էին։ Ելմտական նախարարութիւնը՝ լրագրաց ուղղեալ ազդով մը՝ բոլորովին կը հերքէ այս լուրը, զոր չարամիտ անձանց գործ կը կոչէ։ Պաշտօնական ազդը կը յայտնէ թէ յիշեալ նախարարութենէն ամսական թոշակ ստացող բոլոր կանայք ստացած են իրենց թոշակները։

—

Խափանեալ Մէճմուայի Հավատիս լրագրին պատասխանատու Տը-նօրէն Թոլայեան էֆէնտի եղեռնադատ ատենին առջեւ պիտի դատուի ի մօտոյ։ Ընդհանուր դատախազն՝ իւր ամբաստանագրին մէջ՝ պատժական օրէնաց 66 րդ յօդուածին գործադրումը կը պահանջէ, որ մշանջեան աքսոր կը տրամադրէ։ Կ՚ըսուի թէ Էնֆիէճեան Գրիգոր վարդապետ փաստաբան կարգուած է Թոլաեան էֆէնտիի կողմէ և եղեռնադատ ատենին ալ ընդունուած։

—

Օսմ. Թղթատարական վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ վառնայի թղթատար շոգենաւը՝ վաղուընէ սկսեալ, հոկտ. 1/13, երեքշաբթի և չարաթ կէս օրէն 2 ժամ յետոյ պիտի մեկնի մայրաքաղաքիս նաւահանգստէն և երկուշաբթի-ու հինգշաբթի օրերն ալ առաւօտեան ժամ 7 ին վառնայէն մայրաքաղաքս պիտի հասնի։

—

Ուէրեզի ոստիկանութեան հաղորդագրութիւնը ցոյց. 28 թուով կը հերքէ առ վաղըթ թէ Սէրէզի ընդհ. դատախազի օգնականին դէմ պաշտօնապէս դատ բացած է, որովհետեւ սա՝ տէրութեան և ազգին շահերն իւր անձնական վրէժխնդրութեանց կը զոհէ եղեր։

—

Ֆար տիւ Պոսֆոր կը ծանուցանէ թէ Հէյդէլի կղզին բնակեալ սեղանաւոր մը չորեքշաբթի իրիկուն անստորագիր նամակ մ՚ստացեր է, որով հինգ անծանօթ չարագործք 210 ոսկի կը պահանջէին ըսելով թէ իւր պարտէզին մէջ գըտնուելիք թաղկինակին մէջ ծրարէ պահանջուած գումարն, և նոյն տեղը դնէ, և սպառնալով որ, եթէ իրենց պահանջումը չկատարէ, անպատճառ պիտի սպաննեն զինքն, թէ՝ Հէյդէլի կղզին բնակի և թէ՝ իւր բնակութիւնը բերա փոխադրէ։ Չարագործք միանգամայն կը յանձնարարէին որ ոստիկանութեան իմաց տալէ զգուշանայ, տպա թէ ո՛չ, իւր անխոհեմութիւնը չատ սուղի պիտի նստի իրեն։ Արդարեւ նամակին ղրկուելէն քանի մը ժամ վերջը, կասկածելի կերպարանքով երկու մարդիկ նոյն սեղանաւորին պարտէզին պատին մօտերեր և գունաւոր թաղկինակ մը նետեր են պարտէզին մէջ։ Պարտիզպանն, որ կանխաւ տեղեկութիւն ունէր, անմիջապէս պատին վրայէն վար ցատկեր և սկսեր է չարագործներն հալածել ըէվոլվէր պարպելով անոնց վրայ. բայց չարագործք յաջողեր են փախչիլ։ Սեղանաւորն այս միջադէպէն հասկնալով թէ իրեն եղած սպառնալիքը կատակ մը չէր, իւր բարեկամներէն և դրացիներէն կը խնդրէ որ գիշերուան մէկ մասն իւր տունն անցուցնեն և միանգամայն իրողութիւնն իմաց կուտայ ոստիկանութեան՝ հակառակ սպառնալեաց վերոյիշեալ անծանօթ չարագործներուն։

—

Պերլինի Նասիոնալ Ցայթունկ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Բրուսիացի սպայ մը «Մինչեւ մը աստիճան Ֆրանսա պատրաստ պիտի լինի պատերազմի ժամանակ» խորագրով տետրակ մը հրատարակած է, որ կը հաստատէ թէ մինչեւ յարդ առաւելութիւնը Գերմանիոյ կողմը կը մնայ զինուորական ընդհ. դրից և զօրաց բարոյական և նիւթական կազմաւորութեան ու արագ շարժման տեսակէտով։

—

Անգլիական դեսպանատան Բ. թարգման Պ. Մարնիէ՝ շաբթուս մէջ Ցէնէրի ցունաց Պատրիարքարանն երթալով՝ Լորտ Տըֆրէրինի կողմէ փոխադարձ այցելութիւն տուաւ ցունաց Ս. Պատրիարքին։

—

Ֆար տիւ Պոսֆոր լրագրին Սէլանիկի թղթակիցն հետեւեալ հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւնը կուտայ։ Անգլիական նաւատորմն Սէլանիկի առջեւ գտնուած ժամանակ առաջին անգամ ցամաք ելնող նաւաստի մը գեղեցիկ և կակուղ վերմակ մը գտնելով մարտանաւը կը տանի. նաւաստիք անմիջապէս վերմակին շուրջը կը բոլորին և կ՚սկսին ուշի ուշով քննել զայն. սպաներէն սկսեալ մինչեւ ամենայն նաւաստին անոր դեղեցկութեան վրայ հիանալով՝ ամենքն ալ կ՚ուզեն մէկ մէկ նոր վերմակ առնուլ. հետեւապէս՝ հետեւեալ օրն բոլոր նաւաստիք. որոց թիւն 2,000 կը հասնի ցամաք կը թափին և վերմակագործաց խանութները կը պաշարեն. վերմակագործք իրենց պատրաստուած բոլոր վերմակները կը վաճառեն այս նորեկ յաճախորդաց, այնպէս որ թղթակիցը կը յարէ թէ այս միջոցիս անհնարին է բամպակէ փոքր վերմակ մ՚իսկ գտնել ամբողջ Սէլանիկի մէջ։

—

Իտալական Բասէնեա լրագիրն իւր հոկտ. 1 թուոյն մէջ կը գրէ.

«Իտալիա չէ որ իւր աչքը ընկած է Բորսիքայի վրայ, այլ Ֆրանսա, որ Պոնիֆաչիոյի նեղուցին և Մասալէն կղզւոյն տէր լինելու կը բաղձայ իբրեւ ռազմագիտական կէտեր, ուստից կրնայ Իտալիոյ սպառնալ։ Ֆրանսա՝ ծածուկ չրջաբերականաւ մը՝ վերջին օրերս զեկոյց տէրութեանց թէ ի հարկին Սարտէնիոյ քանի մը կէտերը պիտի գրաւէ։ Որովհետեւ Իտալիա այժմ կը զօրացնէ այս կէտերը, Ֆրանսա դիւանագիտական խնդիր պիտի յարուցանէ, բայց այս բանը չպիտի արգելու զիտալիա՝ ի գործ դնելէ իւր դիտումները»։

—

Սպանիոյ թագաւորը՝ Փարիզի Սպանիական դեսպան Ֆերնան-Նիւնէզ դոքսին յանձնարարեց որ 10 հազար ֆրանք յանձնէ հանրային նպաստամատոյց ընկերութեան տընօրէնին՝ Փարիզի աղքատաց համար։

Սպանիոյ խորհրդարանին ձախակողմեան երեսփոխանները՝ խորհրդարանին դումարման ժամանակ՝ հարցապնդում մը պիտի ընեն Փարիզի մէջ թագաւորին դէմ եղած թշնամական ցոյցերուն վրայ։

—

Թունուզ դտնուող Ֆրանսական զօրքերն հետզհետէ Ֆրանսա կը վերադառնան։ Ընդեալ շաբթու 4000 զօրք մեկներ են Թունուզէն ի Ֆրանսա։ Մինչեւ նոյեմ. 15, 5—6000 զօրք եւս Ֆրանսա պիտի վերադառնան։

—

Փարիզի մէջ Սպանիոյ Ալֆոնս թագաւորին եղած թշնամական ցոյցին առթիւ, Ֆրանսական Թանլրագիրը կը յիշեցնէ թէ՝ Գերմանացիք Նարոլէօն Գ. կայսեր եռեւեան սուլեցին, մինչ սա՝ Իտալիոյ պատերազմէն յետոյ՝ այցելութիւն տուաւ Պատի մեծ դքսին։ Փարի լրագիրն ալ նմանօրինակ ուրիշ դէպք մը կը յիշեցնէ։ Երբ 1877 ին Պիսմարք իշխանն և Գերմանիոյ Ուիլհելմ կայսրը՝ տիեզերական արուեստահանդէսէն վերադառնալով՝ Պրիւսէլէն անցան, Պէլճիոյ ժողովուրդն սաստիկ թշնամութիւն ցոյց տուաւ՝ անոնց հասած ժամանակ սուլելով և մեկնած ժամանակ հայ հուչներու փոթորիկ մը յարուցանելով։

—

Պերլինէն կը գրեն անգլիական Սթանտարտ լրագրին թէ Ուիլհելմ կայսրը կարմիր Արծուոյ ականակուռ պատուանշանը տուեր է Ռուս զօրավար Շուվալոֆ կոմսին։

—

Պերլինէն կը հեռագրեն առ Մորնինկ Բոսթ թէ Ռուսիոյ ծովային զօրաց Նախարար Շեսթոքոֆ ծովապետն՝ Ազովու, Կասպից եւ Սեւ ծովու մէջ պտոյտ մը կ՚ընէ Ռուսական նաւահանգիստներու մէջ կեցող նաւատորմերն աչքէ անցուցնելու համար, զորս Ռուսիոյ կառավարութիւնը մեծապէս աւելցնելու դիտաւորութիւն ունի։

—

Կիպրոսի անգլիական կառավարութիւնն հետեւեալ հեռագիրն աղրած է տեղւոյս անգլիական դեսպանատան. «Այժմ ուղեւորք թիզմաքներ շոգենաւով կամ ալբտրիական շոգենաւով կրնան դալ առանց քարանթինա կրելու»։

Սատըդ փաշա, որ ծագմամբ Բոլոնիացի է, Պ. Ազքաքոֆի Ռուսէ թերթին մէջ, կարծեցեալ յայտարարութիւններ կը հրատարակէ, ուրոց խօսքին նայելով՝ Պիսմարք իշխանն 1865ին Բոլոնիոյ թագաւորութեան վերահաստատման օգնելու պատրաստ է եղեր։

Մեհմէտ Սատըդ փաշա (Միշէլ Զայքովսքի), 1808ին ծնած է Պերտիչէվի մօտ Հէլէնինէքի մէջ, որ իւր ընտանեաց սեփականութիւնն էր Ուքրէնի մէջ։ Իւր ուսումն առաւ Ուոլսի հռչակաւոր վարժարանին մէջ ի Պէրտիչէվ։ 1831ին Ուքրէնի ապստամբութեան մասնակցած լինելով Ֆրանսա ապաստանելու պարտաւորեցաւ, ուստից պաշտօնով Պոլիս դրկուեցաւ։ Ռուսիա, որ անոր ազդեցութենէն ու ճարտարութենէն կը վախնար, անոր արտաքսումը պահանջեց Բ. Դռնէն, բայց կայսերական կառավարութիւնն ունկն չդրաւ Ռուսիոյ պահանջման։ Սատըդ փաշա, որ յայնժամ Սատըդ էֆէնտի էր, 1854ին Օսմ. բանակը մտաւ, տասը տարի յետոյ փաշա եղաւ և Օսմ. երկու գունդ խաղալ զօրաց գլուխն անցնելով Ռուսաց դէմ դրկուեցաւ ի Տոպրուճա, ուր մեծ քաջութեան փորձեր տուաւ և Սիլիստրէի պաշարման մէջ նշանաւոր հանդիսացաւ։ 1870ին անգամ մ՚ալ ցոյց տուաւ իւր մեծ կարողութիւններն ի Պուլկարիա, ուր դրկուած էր զսպելու այն ապստամբութիւնն, որ ծագելու վրայ էր։ Սատըդ փաշա հռչակաւոր է նաեւ իբրեւ Բոլոնիացի վիպասան։ Այժմ 73 տարեկան է։ Կը պատմէ թէ Բոլոնիոյ մէջ կուսակցութիւն մը կազմուած էր, որ Բոնապարտեան կուսակցութիւն կոչուեցաւ և նպատակն էր կաթոլիկ և հակասրբաւական ձգտումներ ծաւալել և 1860ի Բոլոնիոյ երէցփոխական ընկերութեան օրինակին վրայ կազմաւորեալ էր։ Սատըդ փաշա յայնժամ Օսմ. խաղալս զօրաց գնդին կը հրամայէր որ լինք կազմաւորած էր։

«Օր մը, կը պատմէ, Բոլոնիական ծագում ունեցող բազմաթիւ Աւստրիացի սպայներէ զատ, Պիսմարք իշխանին քեռորդիներէն մին՝ երիտասարդն Պ. Բուլթամէր՝ ներկայացաւ ինձ՝ իբրեւ կամաւոր՝ խաղալս զօրացս մէջ մնալու համար։ Բրուսիոյ արքունեաց մօտ գտնուող Օսմ. դեսպանատան դիմեցի տեղեկութիւն առնլու համար անոր վրայ և պաշտօնապէս ինձ հաստատուեցաւ թէ նա իրօք մեծ նախարարապետին քեռորդին էր։

«Պ. Բուլթամէր գեղեցիկ յատկութիւններ ունեցող երիտասարդ մ՚է և հեծելազօրաց նշանաւոր սպայ մ՚էր։ Միշտ ինձ և սպայիցս կը պատմէր թէ Պիսմարք իշխանն կը փափաքէր Բոլոնիոյ թագաւորութիւնը վերահաստատել և այս դահը Ֆրէտերիք Կարոլոս իշխանին ընծայել։ Միանգամայն իր մօրմէն առած նամակներ կը ցուցնէր մեզ, որ արդարեւ նոյն բանը կը գրէր։»

Գերմանական լրագիրք բնականաբար փութացին հերքել այս հրատարակութիւն, մանաւանդ Նասիոնալ Ցայթունկ և Բոլոնիչէ Ցայթունկ լրագիրք, որք «հայրենասիրական ստախօսութիւններ» կոչեցին Սատըդ փաշայի պատմութիւնները։ Սակայն Աւստրիոյ կառավարութեան կէս-պաշտօնական Ֆրէմտենպլաթ լրագիրը կը յայտարարէ թէ Գերմանական լրագրաց այս հերքումները մեծ բան մը չեն նշանակեր և թէ Սատըդ փաշա ի հարկին միշտ կըրցած է ցոյց տալ իւր խօսքերուն ճշմարտութիւնը։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագրեր

Լոնտրա 11 հոկտ.

Գահիրէէն կը հեռագրեն առ Սթանտարտ թէ Սուտանի Եգիպտական բանակին համար ժողոված նոր զօրքերն այնքան արամադիր չեն յօժարակամ Սուտան երթալու, որ հարկ եղած է բռնութեամբ ղրկել։

Վիէննա 11 հոկտ.

Բուլմանական զօրախումբ մ՚երեկ սահմանագլուխն անցնելէ յետոյ՝ աւստրիական զօրանոց մը գրաւեց, յայտարարելով թէ զօրանոցն ըստ օրինի Բուլմանիոյ վերաբերող հողին վրայ կանգնած էր։ Աւստրիոյ հունգարական զօրքն անմիջապէս անդ հասնելով, կարճ կռուէ մը յետոյ յաջողեցաւ վանել Բուլմանական զօրքն եւ անոնցմէ 60 հոգի գերի բռնեց։

Մարիտ 11 հոկտ.

Նախարարութիւնն հրաժարական տուաւ։ Նոր Նախարարութիւնը կազմելու գործն հաւանականաբար Պ. Սագասթայի պիտի յանձնուի։

Քոբէնհակ 11 հոկտ.

Ռուսիոյ կայսրն ու կայսրուհին այսօր Բեգրպուրգ ուղեւորեցան։

Վիէննա 11 հոկտ.

Բուլմանական զօրաց կողմէ աւստրիական զօրանոցի մը վրայ եղած յարձակումը քաղաքական կարեւորութիւն չունի։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Նարեկայ վանահայրութեան պաշտօնը թափուր մնացած լինելով Տ. Արիստակէս վարդապետ Տ. Սարգսեան խնդիր մատուցած էր որ սոյն պաշտօնն յանձնուի իրեն, և սոյն խնդիրն Ազգային վարչութեան վանօրէից խորհրդոյ յանձնուած էր։ Վանօրէից խորհուրդն ընդհանուր. վանօրէից բարեկարգութեան համար ծրագիր մը պատրաստելու ձեռնարկած լինելով, արժան չէր դատած առ այժմ Տ. Արիստակէս վարդապետի խնդիրը նկատողութեան առնուլ, բայց ըստ սրում արդէն տնօրէնութեամբ Ամեն. Խրիմեան Սրբազանի՝ յիշեալ վարդապետը նոյն վանքը ղրկուեր էր վանուց վրայ հսկելու պաշտօնով, և վանօրէից խորհուրդն արդեք մը չէր տեսած ասոր առժամեայ պաշտօնավարութեան մասին, Ամեն. Սրբազան Պատրիարքն ըստ այնմ՚ հրահանգ տուաւ Արիստակէս վարդապետին՝ նոյն պաշտօնը վարելու ընդ անմիջական հսկողութեամբ դաւառական վարչութեան վանայ։

—

Եգիպտոսի վերջին համաճարակ ախտին նկատմամբ տեղւոյն ազգային գործոց Պատուիրակ Վսեմ. Ասլանեան Ստեփան փաշայի մատուցած տեղեկագրին վրայ՝ Սրբազան Պատրիարքն օրհնութեան կոնդակ մը յղեց ի հոգևոր վարձատրութիւն և ի խրախոյս համայն բարերար նուիրատուաց և անձնուէր վաստակաւորաց, որք պարագուխս ունենալով զվսեմ. Ստեփան փաշա՝ սոյն համաճարակ ախտին առեն նուիրատուութեամբ և աշխատութեամբ օգնած էին կարօտելոց եւ ախտացելոց։

—

Կեսարիոյ Առաջնորդարանին կողմէ Պատրիարքարան հասած տեղեկութեանց վրայ՝ Սրբազան Պատրիարքը գանգատած լինելով առ Բ. Դուռն՝ տեղւոյն ընդհանուր դատախազի օգնականին դէմ, որ ամուսնական դատի մը մէջ Հայոց առաջնորդարանի իրաւասութիւնն առոչինչ գրեր էր, Բ. Դուռը սոյն պաշտօնէին ընթացքի վրայ տեղեկութիւն պահանջեց Դաղատիոյ Դատական քննիչէն։

—

Կարնոյ դաւառական վարչութեան կրկին ժողովոյ պաշտօնավարութեան երկամեայ պայմանաժամը լրացած լինելով, դաւառական ընդհանուր ժողովն թէեւ ըստ օրինի նոր վարչութիւն մը կազմեր էր, սակայն ընտրեալք խմբովին հրաժարական մատուցեր էին, և նոր ընտրութիւն կատարելու համար դժուարութիւններ տեսնուելով՝ դաւառական ընդհանուր ժողովը ներկայ դժուարին պարագայից մէջ վարչութեան պաշտօնը վարելու համար առժամանակեայ խառն ցանձնաժողով մը կարգեր էր, որոյ անդամ ընտրուեր էին.

Գրիգոր քհնյ Արծնեան
Մկրտիչ » Թորոսեան
Հմայեակ » Ֆրդյեան
Գալուստ էֆ. Տ. Մկրտիչեան
Յակոբ » Տիրացուեան
Յակոբ » Ուզունեան.
Սողոմոն » Աճէմեան

Սոյն ընտրութիւնը տեղեկագրուած լինելով ի Պատրիարքարան, Ամեն. Սրբազան Պատրիարքն իւր օրհնաձիր գրովն հաստատեց նորակազմ ցանձնաժողովն իւր պաշտօնին մէջ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—=—

ԹՆԴԻՐ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐՈՑ

—o—

(Իսդբէն Էֆէնտի իւր չորեքշաբթի աւուր թուով Թայմսէն կ՚արտատպէ հետեւեալ կարեւոր յօդուածը.)

—

Թուրքիա կը փափաքի Եւրոպիոյ ուրիշ տէրութեանց օրինակին հետեւիլ՝ բարձրացնելով իւր մաքսագրներ։ Թուրքիոյ համար այս բան առաւել ներելի է քան ուրիշ մի քանի տէրութեանց համար, որոց օրինակին կը հետեւի. զի յայտնի է որ ելմտական մեծ դժուարութեանց և անձկութեան մէջ կը գտնուի Թուրքիա։ Մնանկութեան անպատեհութեանց փոխն առած լինելով, վերջերս համախոհութիւն մը գոյացուց իւր օտարազգի պարտա-

տեսարց հետ. բայց ուրիշ կերպիւ չկրցաւ ի գործ դնել զայս, այլ թող տալով որ իւր զօրաց և քաղաքային պաշտօնատարաց անվճար մնացած թշուառները դիզուին, կանխիկ գանձելով իւր եկամուտ, և վտանգաւոր կերպիւ յետաձգելով այն տարբկան դումարի վճարումը, զոր կը պարտի Ռուսիոյ։ Ուրեմն, զարմանալի չէ որ Թուրքիա ուզէ որ եւ է միջոցաւ աւելցնել իւր եկամուտ։ Բնականաբար կարելի էր գտնել տրոց բաշխումն ու հաւաքումը բարենորոգելու առաւել խնայողութիւն և առաւել ազդեցիկ եղանակ մը, որով տէրութեան գանձուն հասոյթները չատնային։ Բայց այդպիսի բարենորոգում մը զօրաւոր շահերու կը դպչի, և հարկաւոր կ'ընէ բաղմաթիւ Եւրոպացի պաշտօնատարներու գործածումը։ Բ. Դուռն աւելի դիւրին գործ մը կը համարի մաքսադիները բարձրացնել, առանց խորհելու որ, եթէ տուրքերն արդէն այնչափ ծանր են որչափ երկիրը կրնայ հանդուրժել, ինք չկրնար աւելի բան մը կորզել իւր հրպատակներէ։ Մաքսագնոց բարձրացումը կրնայ միայն վնասել իւր հպատակաց վաճառականութեան, և այսպէս նուազ կարող կ'ընէ զանոնք տէրութեան գանձուն պահանջքն հատուցանելու։ Թուրքիոյ հետ մեր (Անգլիոյ) առեւտրական դաշնագրոյ պայմանաժամը լրացաւ վերջին շաբաթ օր, և Արտաքին գործոց պաշտօնեայներէն Պ. Քէնրտի և մեր կ. Պոլսոյ հիւպատոս Պ. Րէնի, որք առեւտրական նոր դաշնագրոյ համար բանակցելու պաշտօն ունին, այս պահուս կը խորհրդակցին առեւտրոյ ճիւղերուն զանազան ներկայացուցչաց հետ, որք ասենէնաւելի մօտէն շահ ունին այս գործի մէջ։ Այդ երկու պատուիրակներ անցեալ օր յայտարարեցին ի Մանչէսդր թէ Բ. Դուռը բանակցութիւններ բանալով Անգլիական կառավարութենէն խորհուրդ խնդրած էր։ Իսկ Լանքաշիրի(*) գործարանատերքը և վաճառականք յայտնեցին թէ իրենք ամենեւին գոհ չէին Անգլիական կառավարութեան կողմէ Բ. Դրան տրուած խորհրդէն։

1861էն ասդին Թուրքիոյ և այլ Եւրոպական տէրութեանց միջեւ կնքուած դաշնադրութեանց մէջ զատ սակագին (Դրէյֆ) մը կայ մէն մի երկրի համար։ Մեր դաշնագրով, որ հնագունից մնց է, պայմանադրուած էր որ Անգլիական վաճառաց վրայ մաքսատուրքն՝ արժէքին 8 առ 100էն աւելի չի լինի, և թէ, եթէ հնար է, արժէքի վրայ հաստատեալ (ադ վալորէմ) մաքսատուրքը տեսակական (սպէցիֆիք) մաքսատուրքի մը փոխուի։ Ինչ ինչ պարագայից մէջ, այն արժէք որուն համեմատ մաքս պիտի առնուէր՝ նշանակուած էր սակագնոյն մէջ, և ասոնց մասին բնականաբար դժուարութիւն չկար։ Ի մասին այն վաճառաց, որոց արժէքն այսպէս ճշդուած չէր, կարգադրուած էր որ Բ. Դուռն և Անգլիական պատուիրակ մը որոշեն հաստատելի տեսակաւոր մաքսատուրքն, և ուր որ անոնք չէին կրնար համաձայնիլ, արժէքի համեմատ (ադ վալորէմ) մաքս կը շարունակէր առնուիլ։ Որոշուած էր նաև որ երբ տեսակական մաքսն հաստատուած չէ, և երբ վաճառք ներածող վաճառականը չընդունի Մաքսատան պաշտօնէից ենթադրութիւնը վաճառաց արժէքին նկատմամբ, յայտնեցեալ մաքսը նիւթով վճարելու կարող լինի։ Եթէ, օրինակի համար, վաճառականը Թուրքիա մացնէր հարիւր ծրար մանիֆագուրա, կրնար ուզի ծրարը Մաքսատան յանձնել ի վճարում մաքսի։ Երբ անկարելի էր այս, ինչպէս կըրնայ պատահիլ մեքենայից մասին, վաճառականը կրնար պնդիլ որ Մաքսատան պաշտօնեայք, փոխանակ իրենց նշանակած գնով մաքս առնելու, նոյն գնով իրենք գնեն իւր վաճառքը։ Թուրքիա կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ այս ամենուն արդիւնքն եղաւ որ Թուրքիա ներմուծեալ վաճառաց երեք չորրորդէն ըստ արժէքի (ադ վալորէմ) մաքս առնուեցաւ, և թէ ըստ մեծի մասին վաճառականք նախընտրեցին նիւթով վճարել մաքսն, և հետեւաբար, Մաքսատան մէջ մեծ քանակութեամբ վաճառք դիզուեցաւ, որք քիչ մը վերջն աճուրդով կը ծախուէին, որով տէրութեան գանձը մեծ կորուստ ըրաւ։ Թուրքիա կառավարութիւնը կ'առարկէ նաեւ թէ միշտ կարելի չէր զանազան երկիրներու ներկայացուցիչներն համաձայնեցնել կարգ մը վաճառաց նկատմամբ հաստատելի տեսակական մաքսի մասին, և թէ մինչ տէրութեան մը հպատակներ տեսակական մաքս կը վճարէին և ուրիշ տէրութեան մը հրպատակներ ըստ արժէքի մաքս, ամեն տեսակ խարդախութիւնք ի գործ կը դրուէին ի վնաս Օսմ. գանձուն։ Օրինակի համար, խահուէի համար ըստ արժէքի մաքս կ'առնուէր երբ Աւստրիայէն գար և տեսակական մաքս երբ Անգլիայէն կամ Ֆրանսայէն գար։ Ուստի, երբ խահուի գինն իյնար, Թուրքիա ներմուծեալ բոլոր խահուէն Թրիէստէն կուգար. բայց երբ խահուէի գինը բարձրանար, բոլորովին Անգլիայէն կամ Ֆրանսայէն կուգար, (կամ վաճառականք այնպէս կը յայտարարէին։) Այս անպատեհութեանց պատճառաւ, Թուրքիա կառավարութիւնը կ'առաջարկէ միօրինակ սակագին մը ամեն երկիրներու համար որք առեւտրական դաշնագրեր ունին իրեն հետ։ Դժուարութիւն մը կայ Դրան այս խորհուրդն անմիջապէս ի գործ դնելու, որովհետեւ Աւստրոյ–Հունգարիոյ հետ Թուրքիոյ առեւտրական դաշնագիրը դեռ եօթն տարի պայմանաժամ ունի. բայց Դուռը կը յուսայ որ եթէ մեր (անգլիական) կառավարութիւն հաւանի իւր առաջարկութեանց, ինք կարող կը լինի միւս կառավարութեանց ալ հաւանութիւնն ստանալ։ Դուռը կ'առաջարկէ նաեւ ջնջել ըստ արժէքի մաքսերն, և անոնց տեղ տեսակական մաքսեր հաստատել։ Վերջապէս, Դուռը մի նոր սակագին պատրաստած է, որ մեծապէս կ'աւելցնէ հին մաքսերն, ըստ որում իւր առաջարկած նոր մաքսերն 100ին 8էն մինչեւ 20 կ'երթան։ Մեր կառավարութիւն սկզբամբ ընդունեց Դրան առաջարկներն, և այժմ Լանքաշիրի վաճառականաց և գործատերաց հետ կը խորհրդակցի մանրամասնութեանց նկատմամբ։ Բայց Մանչէսդրի Առեւտրական Սենեակը կ'առարկէ թէ Անգլիական կառավարութիւնը՝ զիջում ընելով սկզբանց մասին՝ մեծապէս վնասած է Անգլիական վաճառականութեան։ Արդարեւ, Լորտ Էտմընտ Ֆիձ Մորիս (խորհրդական արտաքին գործոց նախարարին,) կը վստահանէ թէ Անգլիական նախարարք չէին կրնար ժխտել Թուրքիա կառավարութեան իրաւունքն ի մասին հաստատման միակերպ սակագնոյ մը, կամ ըստ արժէքի մաքսին փոփոխման ի տեսակական մաքս։ Դիժուար է որոշել կառավարութեան մը իրաւանց սահմանն, երբ նա իշխանութիւն ունի զանոնք ի գործ դնելու։ Բայց յայտնի է որ, եթէ երբեք խորհուրդ պիտի հարցուէր մեր գործարանատերաց և վաճառականաց, բանաւոր էր Թուրքիոյ առաջարկութեանց սկզբան մասին անոնց առարկութիւնները լսել՝ այդ նկատմամբ տնօրինութիւն մ'ընելէ առաջ։

Վէճի տակ դնուած խնդիրները դրէթէ բոլորովին կը վերաբերին ներածեալ վաճառաց մաքսերուն, և ասոնց մէջ բամպակեղէնի վրայ հաստատեալ մաքսերը կարեւորագոյնք են։ Անցեալ տարի Անգլիայէն ի Թուրքիա (Եգիպտոսը դուրս թողլով) ղրկուած վաճառքն էր վեց ու կէս միլիոն Անդլ. ոսկւոյ արժողութեամբ, և այս գումարէ դրէթէ հինգ միլիոն Անդլ. ոսկին բամբակեղէնի ներածութիւն էր ի Թուրքիա։ Ուրեմն, բամբակեղինաց մասին Թուրքիոյ առեւտուրն յոյժ կարեւոր է մեր Լանքաշիր գաւառի համար. զի ամբողջ առեւտրոյն գրէթէ մէկ տասներեքերորդ մասը կը ներկայէ։ Այդ պատճառաւ, կնքուած առեւտրական դաշնագրոյն հանդամանքը մեծ ուշադրութեան առարկայ կը լինի Լանքաշիրի մէջ։ Անոնք որ կը զբաղին այս առեւտրով, կ'ըսեն թէ իրենք մեծապէս պիտի վնասուին միօրինակ սակագնոյ մը հաստատումն։ Լանքաշիրի ապրանքները գործածողք գլխաւորապէս հասարակ ժողովրդեան դասերն են։ Լանքաշիր աւելի աժան ապրանք կ'արտադրէ քան ուրիշ որ և է երկիր, և հետեւաբար, ուր որ հըրապարակները բաց են, նա կարող է յաղթել ամեն մրցողներու։ Այժմ դրէթէ ամբողջովին իւր ձեռքն ունի Թուրքիոյ հրապարակն։ Ըստ որում Լանքաշիրի արտադրած ապրանքներն աւելի աժան տեսակէ են քան ուրիշ երկիրներու արտադրած ապրանքները, Մանչէսդրի գործարանատերք և վաճառականք դիտողութիւն կ'ընեն թէ ինչ որ կը պատճառի ուրիշ երկիրներու՝ չկրնար պատճառել Լանքաշիրի։ Ուստի, կ'ըսեն թէ Անգլիական կառավարութիւնը սխալած է հաւանելով մաքսական միօրինակ սակագնոյ մը, և թէ, եթէ չկրնար զատ սակագին մը ձեռք բերել այս երկրի համար, պէտք է աշխատի խնամով ստորաբաժանելու ապրանց դասերն ու տեսակներն, որպէս զի մեր յատուկ ապրանքներ արդարապէս ներկայացուին հրապարակին վրայ։ Բայց եթէ այս իսկ լինի, Լանքաշիրի գործարանատերք կը յայտնեն թէ ըստ արժէքի մաքս առնելու տեղ տեսակական մաքսերու հաստատումը մեծապէս պիտի վնասէ իրենց շահուց։ Ինչպէս բառերէն ալ կը հասկցուի, ըստ արժէքի կամ ադ վալորէմ կը կոչուին այն մաքսեր, որք կը կը փոխուին ապրանքին արժէքին հետ. իսկ տեսակական սակագնոյ (դրէյֆ սպէսիֆիք) մէջ մաքսը կ'առնուի չափով կամ կշիռքով, կամ ուր որ ասոնք անհնար են, միութեամբ։ Բայց եարտա մը չափ կամ քիլօկրամ մը կշիռ նոյն են՝ ապրանքը բարձրով վաճառի, թէ շիլինով կամ ոսկւով։ Ուրեմն, նոյն մաքսն առնուլ քիլօկրամ մը կշռող Լանքաշիրի բամպակեղէնէն ինչ որ կ'առնուի եւրոպիոյ քիլօկրամ մը կշռող բայց շատ աւելի սուղ բամպակեղէններէն՝ այս վերջինները նպաստաւորել է, որով մեր ապրանաց ամենէն աժան տեսակները հրապարակէն բոլորովին կրնան վերնալ։ (զի աժան ապրանքը սուղ ապրանքին հետ նոյն մաքսը վճարելով՝ բաղդատաբար կը սուղնայ, որով առջի մրցումը չի կրնար ընել սուղ ապրանքին դէմ, և համեմատաբար նուազ վաճառելի կը դառնայ։) Ռուսոյ–Թուրք պատերազմէն ի վեր Թուրքիա մտցուած ապրանաց տեսակն ստորնալու վրայ էր։ Ժողովուրդն ալքատութեան պատճառաւ անկարող կը լինի բարձր գիներ վճարել լաւագոյն տեսակ ապրանք ստանալու համար։ Ցոյց կը տրուի թէ այժմ Թուրքիա ղրկուած բամպակեղինաց երեք չորրորդ մասն է յոյժ ստորին տեսակէ։ Ուրեմն, այս բամպակեղինաց համար նոյն մաքս վճարուելով ինչ որ պիտի վճարուի բարձրարժէք բամպակեղինաց համար, ժողովուրդը կա՛մ ընաւ չպիտի գնէ, որով Լանքաշիրի աժան ապրանքը չպիտի ծախուի, կա՛մ Եւրոպական սուղ ապրանքը միայն պիտի գնէ։ Այս խնդիրը այնչափ աւելի ծանր է որչափ այս պահուս Թուրքիոյ առեւտուրը Լանքաշիրի ձեռքը կը գտնուի դործնականապէս, մինչ Եւրոպիոյ մնացեալ մասին հետ Թուրքիոյ առեւտուրը տարիներէ հետէ կա՛մ նոյն մնացած է, կամ բարձր մաքսատուրքերու ազդեցութեան ներքեւ նուազիլ սկսած է։ — Լանքաշիրի գործարանատերաց և վաճառականաց այս առարկութիւնն անպատասխանելի են։ Թուրքիոյ հետ առեւտրական դաշնագրոյ կնքման համար բանակցող մեր պատուիրակաց կէտ նպատակին պէտք է լինի ապահովել որ մեր ապրանաց արժէքներն ալ նկատողութեան առնուին ըստ արժէքի մաքսագրքին տեսակական մաքսի փոխած ատեն։ Ցարակոյս չկայ թէ կշռքով և եթ մաքս առնուլ մեծապէս կը վնասէ Լանքաշիրի առեւտրոյն։ Բաց ասած, Լանքաշիր բընականապէս առարկութիւն կ'ընէ մաքսատրոց բարձրացման զոր Թուրքիա կ'առաջարկէ։ 8 առ 100 մաքսի տեղ 100 ին 8 էն մինչեւ 20 մաքսեր հաստատել ա՛յն ատենն պիտի նուազեցնէ Թուրքիոյ ժողովրդեան ապրանք գնելու կարողութիւնն, որ Թուրքիոյ հետ մեր առեւտուրն աւելի եւս պիտի անձկանայ։

Բայց հաղիւ թէ պէտք կայ բացատրելու զայս կէտ։ Մեր պատուիրակք իրենք իրենցմէ պէտք է ըստ բաւականին զգան զայս։ Կան քանի մը մանր կէտեր ալ որոց վրայ յոյժ կը պնդեն Լանքաշիրի գործարանատերք և վաճառականք. բայց անոնցմէ շատեր այնպիսի արուեստական խնդիրներ կը պարունակեն, որ ներկայ յօդուածի մէջ չենք կրնար քննել զանոնք։ Բայց կէտ մը կայ, որ առաւել արժան է նկատողութեան քան որչափ Պ. Քէնրտի և Բէնի խորհիլ կը թուին։ Թուրք կառավարութիւնը Մաքսատունը մտած վաճառաց համար մթերանոցներ չտար, և հետեւաբար վաճառականը պարտաւոր է իւր վաճառաց Մաքսատունը հանելէն մինչեւ մէկ շաբաթ վճարել մաքսն։ Արդ, երբ մաքսեր շատ աւելնան, այդ կերպիւ վճարելի դրամին շահը մեծ պիտի լինի, և պիտի բարդուի Թուրքիոյ ժողովրդէն ստացուելիք գնոյն վրայ։ Այս կերպիւ ալ պիտի սահմանափակի մեր առեւտուր այդ երկրի հետ։ Բայց Թուրք կառավարութիւնը դրամ չունի որ մթերանոցներ շինէ իւր մաքսատան մէջ կամ քով, և Պ. Բէնի դիտողութիւն ըրաւ թէ բաւէ որ Դուռը դիւրութիւններ տայ մասնաւոր անհատից զանոնք շինելու։ Այդպէս կրնայ լինել։ բայց եթէ ապահովութիւն մը ձեռք չի բերուի թէ մաքսատան մթերանոցներ ստուգիւ պիտի շինուին կամ մասնաւոր անհատից և կամ Թուրք կառավարութեան ձեռքէ, հաւանական չէ որ այդ հարկաւոր շինքեր գոյութիւն ստանան այլուր քան թուղթի վրայ։

ՀԻՒՍԻՍՈՑԻՆ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ

—o—

«ԲԷՐԱ» ՇՈՒԵՆԱՒ

(Շարունակութիւն և վերջ)

Կը յիշեմ կատարեալապէս, երբ Բանամայի պարանոցը կտրելու խնդիրն առաջին անգամ յուզուեցաւ Եւրոպիոյ մէջ, դանուեցան անձինք, որ երկիւղ յայտնեցին Կըլֆ–Սիրիմի նկատմամբ, թէ կրնայ լինիլ որ այս հոսանքն իւր ուղղութիւնը փոխէ Բանամայի ջրանցքն իսկ անցնելով, որով Եւրոպիոյ վրայ ունեցած առողջարար ազդեցութիւնը նուազի։ Այլ դժուարութիւն չկար բացատրելու համար թէ Բանամայի ջրանցքի ազդեցութիւնը խիստ անչնչան պիտի լինէր, երբ խորհիմք թէ Կըլֆ–Սիրիմի լայնութիւնը քառասուն մղոններով կը հաշուի։ Մօտ Սէնիի եւ Սէն Կոթարի ներքնաղիներն (Բընէլ), որոնց չնչութեան համար, առաջինը տասը տարի, եւ երկրորդն եօթն տարի տեւեց, գնդասեղի ծակեր են նոյն անազին ստուար լեռներու համեմատութեամբ։

Կիւրակէ իրիկուն նաւաստիներն իրենց երեկոյեան աղօթքը կատարեցին, որուն մէջ եւս ներկայ էինք։ Անգլիացի նաւաստին եղական յատկութիւններ ունի. խիստ սիրելի էր տեսնել թէ ի՛նչպիսի ջերմեռանդութեամբ կ'երգէին եւ կ'աղօթէին Ովկիանոսներն հրամայող Մեծ Աստուծոյ։

Գիշերը ժամն 9ին Թրաֆալկարի առջեւն հասած էինք։ Հոս էր որ 1805ին հոկտեմբեր ամսոյ մէջ Անգղիոյ նաւատորմին հրամանատար Նէլսըն Գաղղիոյ եւ Սպանիոյ նաւատորմիղներուն դէմ պատերազմելով՝ յաղթութիւն տարաւ, թէպէտ ինքն եւս վիրաւորուելով մեռաւ։ Այս առթիւ էր, որ Նէլսըն այն նշանաւոր խօսքերն ուղղեց իւր նաւերուն. Ինկլէնտ եւոբէեւդս եվէրի դեն դոս հոպ հէզ դոնէ. «Անգղիա կը պահանջէ որ ամեն մարդ իւր պարտքը կատարէ»։

Սեպտ. 24։ Առաւօտեան ժամը 4ին Ճիպրալտարի առջեւէն անցանք, եւ շարունակեցինք ընդառաջ։ Միջերկրական ծովուն վրայ թանձր մառախուղ պատած է, չոգենաւն յամր կը քալէ, երբեմն կանգ կ'առնու, սուլիչն ամեն երեք վայրկեան կը շչէ։ Բոլոր օրն այսպէս շարունակեցինք, իրիկուան ժամը վեցին միայն հորիզոնն սկսաւ պարզիլ, եւ չոգեգործին շարժիլ։

Արտակիրցի Հայը կաղդուրած է բոլորովին։ Մաքիներ տուի իրեն որ կարդայ. նա խիստ հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուաւ ինձ իւր քաղքին վրայ։ Երեք հազար տուն Հայ կայ, կ'ըսէ, Արտակիրի մէջ, կամ չուրջ տասն եւ ութ հազար հոգի, որոնք գլխաւորաբար «Մանուսա» կամ «Ալաճա» ըսուած կտաւը կը գործեն, եւ կարին, խարբերդ եւ ուրիշ մօտակայ քաղաքները կը ծախեն։ Ունին չորս եկեղեցի եւ մի քանի վարժարաններ, ուր 5–6 հարիւր աշակերտք կը կրթուին։ Աղջիկաց դպրոց չունին տակաւին։ Ժողովուրդն հայերէն կը խօսի, եւ իւր նախնական սովորութիւնները՝ որոնք մեզի ծիծաղելի կերեւան այսօր, նախանձաբար կը պահէ։ Օրինակի համար, երիտասարդի մը արգիլուած է իւր նշանածին, որ իւր բոլոր կենցաղ ընկերն եւ ամուսինը պիտի լինի, երեսը տեսնել կամ խօսիլ մինչեւ պսակուելու օրն։ Իրենց նիւթական վիճակը գոհացուցիչ կ'երեւայ, եւ կան անձինք որ բաւական հարստութեան տէր են։ Արտակիրցիք եւս, Կեսարացիներու պէս, օտար երկիրներ կը գաղթեն բաղդ չնչելու համար։

Սեպտ. 25։ Աքանչելի եւ գեղեցիկ օդ, չէինք կրնար աւելի զուարճալի եւ անդորր կերպիւ նաւարկել։ Այս առտու նաւուն երկրորդ հրամանատարը բաւական ջերմ վիճաբանութիւն ունեցաւ Անգղիացուհւոյն հետ, որ բարեկիրթ եւ հաճեստ անձ մի կ'երեւի լինել, եւ ինչպէս իմացանք, Զմիւռնիոյ Ամերիկեան դպրոցին մէջ պաշտօն կը վարէ։ «Ինչ հարկ կայ, կ'ըսէր հրամանատարն, որ երեք հազար մղոն տեղ ճանապարհորդելով օտար երկիր երթաս. միթէ մեր երկրին (Անգղիոյ) մէջ բաւական եւ շատ գործ չկա՞ ընելիք։ Տե՛ս, Լօնտրն, Մանչէսթր, Լիվրբուլ, Կլասկօ եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ կան այնպիսի կարգ մի անձինք, –թշուառ եւ ողորմելի արարածներ —, որոնց նմաններն ուրիշ երկիրներու մէջ դժուարաւ կը գտնուին, անոնց դնա՛ բարոյական քարոզելու. անոնց մէջ աշխատէ՛ կրթութիւն տարածելու։ Հնդկաստանի Պ. Միսիոնարներն երբ Հնդիկներուն աւետարան կը քարոզեն, Հնդիկները պարզապէս կ'ըսեն Միսիոնարներուն. «Գացէք ձեր երկիրը, եւ ձե՛ր ժողովուրդին բարոյական քարոզեցէք»։

Խեղճ Անգղիացուհին՝ որուն մի եւ նոյն մտօք գրեթէ քանի մ'օր առաջ ես եւս խօսած էի, չգիտէր ի՛նչ պատասխանել։ «Անգղիոյ մէջ շատ գործ կայ ընելիք, իրաւունք ունիք, կ'ըսէր, սակայն շատեր եւս կան գործելու համար։»

Սեպտ. 26։ Արտակիրցի Հայը շաբաթուան իրեն սիրելի եղող առարկային վրայ կ'ուզէ խօսիլ, այս է արհեստներու եւ գործիքներու վրայ։ Բերաբացուցուց մեզ զանազան կտաւներ զորոնք ինքը գործած էր, զանազան գունաւոր մանածներ, զորոնք ինքը հեւրկ–Ֆ–Կրս «Հայը, կ'ըսէ, ունի բաւական խելամտութիւն որ եւ է արհեստ սորվելու եւ գործելու. չեմ գտներ որ Եւրոպացիք մեզմէ աւելի ճարպիկ լինին այս մասին։ Այն դիւրութիւնները՝ որ անոնք ունին, եթէ մեք ունենայինք, մեծամեծ եւս կը գործէինք։»

Ցարազգործութենէ զատ՝ խեցեգործութեան եւս հետամուտ եղեր է այս երիտասարդ։ Մանաւորապէս Սթաֆֆորշայր գացեր, ուսումնասիրեր է այս արհեստը։ «Ծարաւի է սիրտս արհեստներու համար, կ'ըսէ. հետամուտ եղայ այս արհեստն եւս՝ սորվելու, մտածելով՝ որ կարելի է ուրիշի կրնամ օգտակար լինիլ. եթէ ամեն Հայ մէն մի արհեստ հայրենի երկիրն հետը բերէ, մեր երկրին վերակենդանութիւնը կ'ապահովուի. . . .»

Մեր խօսակցութեան մէջ դիտողութիւն ըրի իրեն ըսելով թէ ինչպէ՞ս հնար է որ Մանչէսթրի մօտ գտնուելով, երբեք Հայոց եկեղեցին այցելած չէ։

Սեպտ. 27. Միւս օրուան ըրած դիտողութենէս կերպիւ իւրք դժկամակ՝ Արտակիրցի երիտասարդը հետեւեալ բացատրութիւնը տուաւ ինձ.

«Ժամանակէ մ'ի վեր աչքի հիւանդութեամբ կը տառապիմ, կ'ըսէ, եւ Մանչէսթրի աչքի հիւանդատունը գնացի, ուր երկու շաբաթ ձրիապէս պիս դարմանեցին եւ կերակրեցին։ Յետոյ մեկնեցայ, քաղաքի ըստ կարգի ուրիշներ եւս պիտի գային, միայն բժիշկը պատուիրեց շաբաթը երկու անգամ երթալ զինքը տեսնել կատարեալ բժշկուելու համար։ Ապրելու միջոցներս երկար հիւանդութեանս պատճառաւ գրեթէ սպառած էին, ուստի կը փափաքէի առօրեայ գործ մի ունենալ լոկ ապրելու համար։ Ցարազգործութիւն կրնայի ընել, եւ շաբաթը 30—35 շիլին շահիլ. սակայն պարտաւորուած էի աչքերս խնայել, եւ հիւանդատունէն շատ չհեռանալ։ Դիպուածով Բուին Սթրիթի գտնուող Հայ վաճառականի մը, Պ. Ա. . . հասցէն ձեռք ձգեցի, ու գնացի որ խորհուրդ հարցնեմ թէ ի՞նչ միջոցաւ կրնամ գործ մը ձեռք ձգել։ Երբ իրեն դրատունը ներկայացայ եւ յայտնեցի թէ Հայ եմ, այս անձը՝ «հոս Հայ չկայ», ըսաւ Անգղիարէն լեզուաւ, եւ չկամեցաւ իւր Հայ լինիլն ինձ յայտնել, թէ եւ իւր կերպարանքէն եւ արտասանութենէն կ'լսանայի որ Անգղիացի չէր։ Յուսահատ դուրս ելայ, եւ նոյն տան կից ուրիշ Հայ անուններ կարդացի եւ Պ. Տ-ի հետ խօսեցայ, նա իւր Հայ լինիլը չը ծածկեց ինձմէ. սակայն ամէն ինչ անկարելի ըրաւ ինձ համար։»

Ընդհատեցի հոս իւր խօսքը, ըսելով թէ ինք առաջին պանդուխտ չէր որ Մանչէսթրէր եկած էր օգնութիւն խնդրելու համար, թէ Մանչէսթրի Հայերը յիրաւի ձանձրացած են այսպիսիներու օգնելէ։ Այդ անձինք, որոնցմէ դու կը գանգատիս, ըսի, այդ օրինակ պարագաներու մէջ չատերու ձեռնտու եղած են։

«Ինչ ընելիքս չգիտէի, շարունակեց նա. անիծեցի Հայ ծնելուս համար։ Ցոյներու եւ սպիտակ Ռիւսներով (վիթխարացուր) Ցաճկաց հանդիպեցայ. անոնց կ'ուզէի դիմել, բայց կ'ամչնայի, քանզի անոնք եւս՝ Հայերու դնայ պիտի ըսին ինձ։ Վերջապէս որոշեցի ինքնիրեն գործ մ'ընել, եւ անկախ լինիլ ուրիշ չկարօտիլ։ Փողոցները կաթ ծախել խորհեցայ, այս չյաջողեցաւ. յետոյ ձուկ եւ կանաչեղէն ծախելու որոշումը բրի, հիւանդատան փողոցներէն չեռանալով, եւ երկու շաբաթ այպէս շարունակեցի. շաբաթը տասն, մինչեւ տասն երկու շիլին շահելով, որով կրնայի ապրիլ։ Եղանակը ձմեռ էր, եւ ըստ որում պարտաւորուած էի փողոցները ֆիշ, ֆիշ (ձուկ) կանչել այս վնասակար եղաւ ինձ. Պրոնխիթ հիւանդութիւնն առի, ու պարտաւորեցայ ուրիշ հիւանդատուն երթալ բուժըկուելու համար։ Յուսահատութեան մէջ էի, աչքերս բոլորովին աղեկցած չէին, ուստի կրկին աչքի հիւանդատունը գացի, ու մարդասէր բժիշկը վիճակիս վրայ տեղեկանալով՝ դարձեալ ունեցաւ վրաս, եւ երկու ամիս գիշերմանեց եւ ձրիապէս կերակրեց, Տերն օրհնէ այս ազգը։ Աչքերս բժշկուելովս՝ կրցայ Եօրքշայր երթալ, եւ հոն տարազագործութիւն կ'ընեմ, շաբաթը երեսուն շիլին շահելով. այնպէս որ բաւական տակ ձեռք բերի, եւ հինգ ոսկի ճամբու ծախք վճարեցի մինչեւ Պոլիս, ուսկից կը խորհիմ Արտակիր երթալ։ Պ. Տ-ի կը պարտաւորիմ ճամբու ծախք միայն հինգ ոսկի վճարելս»։

Իմ յարգանքս աւելի բարձրացաւ այս երիտասարդին համար։ Թող երեւակայէ ընթերցողն, Արտակիրցի խեղճ Հայու մը Մանչէսթրի փողոցներուն մէջ «ֆիշ, ֆիշ» կանչելով ձուկ ծախելն։ Անձ մը՝ որ կ'ուզէ աշխատիլ, եւ անկախ ապրիլ, եւ յանձն կ'առնու որ եւ է գործ, որչափ իսկ ստորին լինի այն, ստուգիւ հասարակ մէկը չէ, եւ համակրանաց, չ'ըսեմ հիացման, արժանի է։

Սեպտ. 28. Հիսպանիոլէն փոքր գեղեցիկ օդ կը շարունակէ Միջերկրական ծովուն մէջ։ Այս առտու Մալթայի առջեւէն անցանք, եւ կը յուսամ երկու օրէն Սիրա հասնիլ, ուր մտադիր եմ այս տողերը ձեզ ուղղել, ենթադրելով որ հետաքրքրական մնան մանաւանդ անոնց համար, որոնք սոյն ճամբորդութիւնն ընելու պատեհութիւն ունենան։

Բէրա շոգենաւն ոչ միայն ընդարձակ է եւ հաստատութեան համար ամէն ապահովութիւնը կ'ընծայէ, հապա նաեւ համեմատաբար արագընթաց է։ Հրամանատարն Մաթր Ֆորէսթր եւ երկրորդը Մաթր Ուէրինկ զմեզ պատաւորեցին յոյժ, մեր ուղեւորութիւնն ըստ կարելւոյն գոհացուցիչ եւ զուարճալի ընելով։ Բ. . .

ՄԻ ՔԱՆԻ ԹՕՄՔ

ՄՏԱՒՐ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—=—

Այն մարդը, որի վերայ պէտք է պատմուի այս տող՝ թէև մեծ մտաւոր հարստութեան տէր է եւ զրել, բայց և այնպէս գիտութիւնը ոչ մի օգուտ չէ ստացել նորանից կամ լաւ եւս ասել, նա գիտութեան մէջ հետք չէ թողել։ Այս փաստը մի տարօրինակ երեւոյթ պէտք է թուի. սակայն սա՝ իրաւ մի տեսակ հոգեկան տկարութիւն՝ օրինակ է մարդկային կամքի մի կողմը միայն զարգանալուն։ Կան մարդիկ, որոնք որտեղ եւ լինին, ինչ հասարակութեամբ և չրջապատած լինին, նոցա ուշքն ու միտքը պտըտում է մի առարկայի չուրջը՝ նոցա մտածողութեան շրջանը, սովիւռը սահմանափակում է որոշ դաղափարներով։ Այսպիսի գիտուածում ասում ենք, որ այս ինչ մարդու՝ այս ինչ ցանկութիւնը կիրք է դարձած կամ մարդը մոլեալ է։ Որպէս զի լաւ հասկացուի մեր ասածը և ասելիքը, յառաջ կ'բերենք վերը ակնարկած մարդու համառօտ կենսագրութիւնը, և յետոյ կ'անցնենք մեկնաբանութեան։

Մանտելլին մի հունգարացի ուսումնական էր, որ ծնուել է 1776 ին և մեռել է 1836 ին։ Նա չքաւոր մարդ լինելով, բայց հարուստ գիտութիւններով, թողեց իւր հայրենիքը և հեռացաւ պարտեց ամբողջ Եւրոպայում. միայն Անգլիան չ'այցելեցաւ։ 1804 ին մի ցեղուած մեաց նորանից։

Բայց հաղիւ թէ պէտք կայ բացատրելու զայս կէտ։ Մեր պատուիրակք իրենք իրենցմէ պէտք է ըստ բաւականին զգան զայս։ Կան քանի մը մանր կէտեր ալ որոց վրայ յոյժ կը պնդեն Լանքաշիրի գործարանատերք և վաճառականք. բայց անոնցմէ չատեր այնպիսի արուեստական խնդիրներ կը պարունակեն, որ ներկայ յօդուածի մէջ չենք կրնար քննել զանոնք։ Բայց կէտ մը կայ, որ առաւել արժան է նկատողութեան քան որչափ Պ. Քէնրտի և Բէնի խորհիլ կը թուին։ Թուրք կառավարութիւնը Մաքսատունը մտած վաճառաց համար մթերանոցներ չտար, և հետեւաբար վաճառականը պարտաւոր է իւր վաճառաց Մաքսատունը հանելէն մինչեւ մէկ շաբաթ վճարել մաքսն։ Արդ, երբ մաքսեր շատ աւելնան, այդ կերպիւ վճարելի դրամին շահը մեծ պիտի լինի, և պիտի բարդուի Թուրքիոյ ժողովրդէն ստացուելիք գնոյն վրայ։ Այս կերպիւ ալ պիտի սահմանափակի մեր առեւտուր այդ երկրի հետ։ Բայց Թուրք կառավարութիւնը դրամ չունի որ մթերանոցներ շինէ իւր մաքսատան մէջ կամ քով, և Պ. Բէնի դիտողութիւն ըրաւ թէ բաւէ որ Դուռը դիւրութիւններ տայ մասնաւոր անհատից զանոնք շինելու։ Այդպէս կրնայ լինել։ բայց եթէ ապահովութիւն մը ձեռք չի բերուի թէ մաքսատան մթերանոցներ ստուգիւ պիտի շինուին կամ մասնաւոր անհատից և կամ Թուրք կառավարութեան ձեռքէ, հաւանական չէ որ այդ հարկաւոր շինքեր գոյութիւն ստանան այլուր քան թուղթի վրայ։

ՀԻՒՍԻՍՈՑԻՆ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ

—o—

«ԲԷՐԱ» ՇՈՒԵՆԱՒ

(Շարունակութիւն և վերջ)

Կը յիշեմ կատարեալապէս, երբ Բանամայի պարանոցը կտրելու խնդիրն առաջին անգամ յուզուեցաւ Եւրոպիոյ մէջ, դանուեցան անձինք, որ երկիւղ յայտնեցին Կըլֆ–Սիրիմի նկատմամբ, թէ կրնայ լինիլ որ այս հոսանքն իւր ուղղութիւնը փոխէ Բանամայի ջրանցքն իսկ անցնելով, որով Եւրոպիոյ վրայ ունեցած առողջարար ազդեցութիւնը նուազի։ Այլ դժուարութիւն չկար բացատրելու համար թէ Բանամայի ջրանցքի ազդեցութիւնը խիստ անչնչան պիտի լինէր, երբ խորհիմք թէ Կըլֆ–Սիրիմի լայնութիւնը քառասուն մղոններով կը հաշուի։ Մօտ Սէնիի եւ Սէն Կոթարի ներքնաղիներն (Բընէլ), որոնց չնչութեան համար, առաջինը տասը տարի, եւ երկրորդն եօթն տարի տեւեց, գնդասեղի ծակեր են նոյն անազին ստուար լեռներու համեմատութեամբ։

Կիւրակէ իրիկուն նաւաստիներն իրենց երեկոյեան աղօթքը կատարեցին, որուն մէջ եւս ներկայ էինք։ Անգղիացի նաւաստին եղական յատկութիւններ ունի. խիստ սիրելի էր տեսնել թէ ի՛նչպիսի ջերմեռ

քանի ժամանակ մնաց Լիսնում, յետոյ գնաց Փարիզ, ուր Դէվիլէր արբան լաւ ընդունելութիւն ցոյց տուեց նորան։ Նախ մտաւ նա իբրեւ ուսուցիչ Լիսարի վարժարանը, բայց որովհետեւ այս գործը խլում էր նորանից համարեա՛ թէ բոլոր ժամանակը, նա սառնձնեց Հենրիկոս Դ. գիմնազիօնը վերակացուի պաշտօնը, յուսալով հանգիստ պարապել աշակերտների քնած ժամանակը։ Ձիշդ գիտութիւնների և ըստ դպիտդիկի (վիճակագրական գիտութեան) մեծ պաշար ունենալով, այլ և քաջ տեղեակ հին և նոր լեզուներին, նա կարող էր պրոֆեսորութեան (ուսուցչապետութիւն) ամբիոն ստանալ, նորա բարեկամները կ՚օգնէին նորան. բայց անկախութիւն սիրելով, և առանց գիտութիւններ ստանալում, արհամարհելով բոլոր պաշտօնները՝ նա հեռացաւ մի հին տնակ պարտիզի խորերում, որ անվարձ տրուեցաւ նորան, և նուիրեց իրան պարապմունքներին։ Այս տնակը մի խարխուլ տախտակեայ շինութիւն էր հինգ քառակուսի ոտնաչափ մեծութեամբ։ Մի փոքր սեղան յատակ տախտակով, մի հին բազկաթոռ, մի թաս, մի թիլեղեայ պոյտ, և մի կոր ծռմռած կլայեկ կախուած սեղանի վերայ, որ գիշերները լապտերի տեղ էր ծառայում, մի մեծ արկղ, որի վերայ քնում էր ծածկուած ձրձրատած վերմակով՝ ահա նորա բոլոր կահ կարասիքը։ Շաբաթը մի անգամ միայն թողնում էր իւր ապաստանարանը, դաս տալու համար, որից ստացած վարձովը մատակարարում էր իւր սնունդը. միւս ժամանակները ամբողջ օրը նուիրում էր պարապմունքներին, և նորա առողջութեան կողմից, գոնեա առ երեւոյթս ոչ մի փոփոխութիւն չէր նկատվում։ Այն օրը երբ գնում էր դասի, ձեռք էր բերում ամբողջ շաբթուայ հացմար տան բոլոր պաշարը. վերջինս բաղկացած էր գետնախնձորից, որը խորովում էր լապտերի վերայ, սեւ հացից և այրելու իւղից։ Ջուրը ամէն օր ինքն էր գնում բերում։ Ցմեռը քնում էր արկղի մէջ, իսկ ամառը կարգինալ Ֆէշայի ընծայած բազկաթոռի վերայ։ Մանտելլին իրան երջանիկ էր համարում, որ գաղտնում էր իւր էական պահանջները լրացնել. նա գեռ եւս ամբողջ օրը պարապելը սակաւ էր համարում։

1814 ին, ուսումնական հունգաբացին մնալով առանց դասերի, ըստիպուեցաւ այլ կերպիւ իւր ապրուստը հայթայթել։ Ցնցոտին հագած դարձաւ Կուդրէն արքայի վարժարանի երիտասարդ պրոֆեսորին և խնդրեց մի փոքր պաշտօն։

«Ինձ համար բաւական կ՚լինի սակաւ ինչ կերակուր, ասաց Մանտելլին, մի խցիկ հերիք է ինձ բընակարան լինելու, կատարեցէք խնդիրքս, և ես խոստանում եմ օգտակար լինել ձեզ, որքան իմ զօրութիւնս կ՚տայ։

—Գիտէ՞ք մի բան, կարո՞ղ էք լատին լեզուի դասատու լինել։

—Կարող եմ։

—Կարո՞ղ էք Վիրգիլիոսի Ենէականից մի քանի կտոր մեկնել։

—Կարող եմ։

Նորան առաջարկեցին գիրքը, բայց նա չ՚բաց արած գիրքը՝ այնպիսի կատարելութեամբ մեկնեց, որ երիտասարդ պրոֆեսորը կարծեց թէ՝ Մանտելլին գիտութեամբ ընարել է սերտած կտորը։ Սակայն Մանտելլին հանդարտաբար ու հաստատաբար ասաց նորան՝ «Ես կարող եմ, եթէ ձեզ հաճելի կ՚թուի, ամբողջ Ենէականը ընթեռնուլ։

—Գիտէ՞ք յունարէն։

—Այո՛, փոքր ինչ»։

Նորան առաջարկեցին Հոմերականը, և նա թարգմանեց անգիր, նոյնպէս գիւրաւ և գեղցիկ, և ամենայն կատարելութեամբ, ինչպէս թարգմանած էր Վիրգիլիոսը։ Կուդրէն արքան յանձնեց սորան փիլիսոփայութեան ամբիոնը. բայց նոր պրոֆեսորի դասախօսութիւնը չափազանց վերացական երեւեցաւ ունկնդիրներին, ուստի նորան յանձնեցին վարդապետել Մատեմատիկայ։

Մանտելլին, ընտրելով պարտիզում մի կիսաւեր պաւիլիոն ֆէշէ իւր բնակութեան համար, չէր ուզում ուրիշ կահ կարասիք, բացի իրանից. նա աւելցրեց մի խուրձ չոր խոտ, որ անկողին և բարձ պիտի լիներ նորան։ Այստեղ աշակերտները հաւաքւում էին դասախօսութիւնները լսելու։

ՍԻՐԻ ՓԱՐԻԶԸ հանից զօրքերից պաշարուել էր, ռումբերը ընկնում էին պարտէզը, ուր բնակւում էր մեր փիլիսոփայ ուսումնականը։ Վազելով եկան իմաց տուին թէ ինչ վտանգի կ՚ենթարկուի նա, մնալով այն տեղ։ Բայց նա հանգիստ նստած աշխատում էր մի հարցի վճռի վերայ։ Եւ երբ տեսաւ որ իրան անդորրութիւնը խանգարում են ընդհատելով պարապմունքը, գլուխը բարձրացրեց և իրան աղատել կամեցողին ասաց. Ինչ կայ իմ և ռումբի մէջ, թող ռումբերը ընկնին, իսկ ինձ հանգիստ թողէք։ Դպրանոցի կառավարիչը պատուիրեց որ այս տարօրինակ մարդուն լիակատար յարգանք ցոյց տան։ Նա պահանջում էր որ Մանտելլին օրը երկու տեսակ կերակուր ուտէ և սակաւիկ մի գինի խմէ։ Մանտելլին հնազանդեցաւ այս հրամանին, չափաւորապէս գործադրելով բերած կերակրից։ Սակայն այս չափաւորութիւնը եւս յանցանք էր համարում ժուժկալութեան դէմ։ Վերջապէս չկարողանալով տանել այս լուծը ինչպէս ինքն էր ասում, թողնում հեռանում է տնից, ուր ամէնքը խորին յարգանքով էին վարվում իրան հետ։ Օրանից յետոյ նա դեռեւուեցաւ զենարանում, ուր տուին նորան մի անպիտան անկիւն, որը նորա մահից յետոյ մառան դարձրին։ Այստեղ նա գտաւ իւր ուզած յարմարութիւնները. — լիակատար միայնակութիւն, մի թաս ջուր, սեւ հաց, գետնախնձոր և ազատ ժամանակ աշխատելու համար։ Շաբաթը մի անգամ՝ ինչպէս և առաջ՝ դասեր էր տալիս մատեմատիկայից, յոյն և արաբական լեզուներից։ Օրը ծախսում էր եօթը սու (70 փարա), որից 3ը կերակրի համար, իսկ 4ը ճրագի համար։ Ինչ վերաբերում է սպիտակեղէնին, նա բոլորովին գործ չէր ածում։ Նա երբէք հնոցը չէր տաքացնում, որքան որ ցուրտ լիներ։ Իւր ճանապարհի վերարկուն փոխում էր այն ժամանակ, երբ ամենևին պատառոտում էր, մի քաթանի վարտիկ, կաշեայ գդակ և մեծ մուճակներ էին նորա բոլոր հագուստը։ Նորա բարեկամները (որոնց թւում՝ կային նշանաւոր մարդիկ) կամենան մի փոքր փոփոխութիւն անել նորա բանտանման զգեստներ. բայց երբէք անդամ միայն հագաւ, յետոյ վճռեց վաճառել գիրքեր ձեռք բերելու համար։ Հագնելով իւր հին քղամիդը, ընծայած զգեստները դրեց մի տոպրակի մէջ և տարաւ ծախելու։ Հընոտիսվաճառը բազդատելով նորա հին հագուստը վաճառելի հրատարակ զգեստների հետ, գող կարծեց նորան և հրամայեց կալանաւորել (ձերբակալել) նրան։ Մնալով ընդհանուր արդելանոցում սրիկաների հետ միասին, մեր ուսումնականը չտեղեկացրեց իւր բարեկամներին այս եղելութեան մասին, այլ ազատուելով ասում էր նրանց՝ եթէ ինձ տեղաւորելին առանձին արգելանոցում կարեւոր գրքերով, ես երբէք չէի դուրս գալ արգելանոցից (բանտ)։ Մանտելլին իրան կրթելու համար երիտասարդութեան հասակում շատ ճանապարհորդութիւն էր արել, ափսոսում էր միայն որ չէր այցելել Անգլիան։ Մի անգամնաև յատակագիծ կազմեց այն տեղ գնալու։ Թէեւ անյայտ չէր նրան Անգլիոյ մէջ եղած թանգութիւնը, սակայն նա ասաց մի անգլիացու թէ՝ մտադիր չափել Անգլիան մի ծայրից մէկեւ միւս ծայրը, լինելով նորա բոլոր մասերում, և ծախսել 150 ֆրանք։ Ալբիոնի որդին հաւատացնում էր, որ այդ անկարելի է։ Ես՝ ասաց Մանտելլին՝ երեք անդամ պակաս եմ խարջել պտտելով ամբողջ ցամաքահողը. ես հաշուի եմ դնում ձեր երկրի թանգութիւնը։ Մանտելլին սիրում էր երեխաներին. թէեւ իւր անձի վերաբերութեամբը խիստ անտեսութեամբ էր վարվում, բայց եւ այնպէս երբ գնում էր պարէն գնելու, առնում էր և ընկոյզ և կարկանդակ, որ բաժանում էր ճանապարհին պատահող երեխաներին։ Մկների հետ ևս բարեկամութեամբ էր վարւում. մի քանիսին այնպէս էր սովորեցրել, որ գալիս էին նրա սեղանից հաց ուտելու։ Մանտելլու գլխաւոր պակասութիւնը նորա չափազանց անժաքրութիւնն էր, որը այն աստիճանի էր հասել, որ զրկել էր նորան դասերից. այս պատճառաւ նա նկարիչների մօտ ծառայում էր իբրև բնապատկեր։ Վարպետս նորան աւելի ուշադիր լինելու համար՝ նստեցնում էր նրան մի բանտանման աթոռակի վերայ։ Դիրքը դրաւում էր նորա բոլոր ուշադրութիւնը. Բոլերայի ժամանակ հարկաւորեցաւ դիմադրական ուժի գործադրութիւնը, որպէս զի նորան ստիպեին դադարեցնել իւր պարապմունքը, եւ մաքրէին նրա վարակիչ բնակարանը։ Այս էական պակասութիւնը նորանցից չէր հեռացնում նորան գնահատողներին։ Փարիզի ճեմարանին անդամները նրա մտերիմ բարեկամներն էին, նորա հետ զրօսնում էին և հրաւիրում էին նորան ճաշի։ Բայց նա չէր ընդունում այդ հրաւէրները. անսովոր հանգստութիւնը խանգարում էր նորա առողջութիւնը. մի բաժակ գինին ջերմ էր պատճառում։ Նա չէր համաձայնել փոխելու իւր սովորական չափաւորութիւնը, որը նորա ասելովը, իւր անկախութեան հիմն էր։ Միակ բանը ինչ որ նա սիրում էր, ինչի մէջ չափաւոր չէր, այդ՝ աշխատելը, պարապելն էր։ 30 տարի ապրելով Փարիզում, ոչ ոքի չէր գանգատուած մի անդամ իւր դրութեան վերայ, բոլոր ժամանակ իւր միտքը պայծառ էր, և հոգին անդորր, որով յիշեցնում էր նախնի փիլիսոփաներին։ Սակայն՝ ինչպէս վերը յիշեցինք՝ նորանից ոչ մի շարադրութիւն, ոչ մի հետք չէ մնացել գիտութեան մէջ։(*)

(Մոնիթեուր Լուը)

ԲԺ. ԶԱՐԳԱՐԵԱՆՑ

(Աբյոֆան, 18 սեպտ.)

ԼՈՒՐԵՐ ԿԵՍԱՐԻԱՑԷՆ

—=—

Կեսարիա, 20 սեպտ.

Մենք Կեսարիոյ այժմեան փոխանորդ Ս. Հօր հետ անձնական որևէ նկատում մը չունինք, և իբրև եկեղեցական կը յարգենք զինքը, սակայն ազգին ընդհանուր շահերն է որ զմեզ կը թելադրէ գիտել տալու, որ Կեսարացի ազգայինք, որոց կացութիւնը շատ ցաւալի է այսօրուան օրս, պէտք ունին չէ թէ փոխանորդի մը այլ, աչալուրջ և մանաւանդ Մեծն Ազգայից ազդեցութիւններէն բոլորովին զերծ լիազօր Առաջնորդի մը, որոյ պէտքը օր քան զօր օրչափ զգալի եղած է։

Այժմ Կեսարիոյ մէջ երկու կուսակցութիւն կայ, մէկ մասը միշտ կ՚ըսէ «որովհետեւ Կեսարացիք անտարբեր լինելով ամենեւին ազգային տուրք չեն վճարեր, Արժ. Ցակոբ վարդապետը մեր պէտքերը կը հոգայ 2 1/2 ոսկի ամսաթոշակաւ, ուրիշի մը հարկ չկայ, բաւականէ։»

Միւսն ալ ընդհակառակն կը պնդէ առարկելով թէ «կեսարացւոց անտարբերութիւնն առաւել եւս քաջալերութիւն Առաջնորդի մը ներկայութեան հարկը զգացուցած է մեզ, լաւ է եղիա Սրբազանը պաշտօնավարելով՝ արժանաւոր հովիւ մը տեսնել, որպէս զի անտարբեր կեսարացիները արթնցնելով իւրեանց պարտքին ծանօթացնէ, և անկից յետոյ գիւրին է ժողովրդեան՝ որոշաւ գումար մը հաւաքել ի նպաստ ազգային գործոց բարւոք մատակարարութեան։ Անիշխանութիւնը նախամեծար կը համարեն այժմեան կացութենէն»։ Մեք հոս երկու կուսակցութեանց կարծիքը յայտնելէն յետոյ, մեր կողմէն ալ սա չափը կը յաւելունք։

Կեսարացիք իրաւ անտարբեր են, ազգային որ և է տուրք վճարելու ընդունակութիւնը բնաւ չունին, այս անուրանալի և ամենուն ալ ծանօթ իրողութիւն լինելով հանդերձ, արդեօք իրաւունք չունի՞նք սա հարցումն ընելու թէ ի՞նչու համար Քաղ. ժողովը Ձերմակեանը ընտրեց առանց ապահովելոյ նորա ծախքը և ի վերջոյ առ ի չգոյէ դրամի չկրցաւ բերել և կեսարացիներն ալ համայն աշխարհի ծաղրելի ըրաւ։

Գալով փոխանորդ Արժ. Ցակոբ վարդապետի ընտրութեան, այս մասին մեր դիտողութիւնը սա է թէ —(յիշեալ փոխանորդ Հայրը յաջակցայից ընդունած է զայս պաշտօն, և քանիցս ըսած է թէ կեսարացիք առաւել եւս արժանաւոր Առաջնորդի մը պէտք ունին)։ —

Ն. Ս. Հայրութիւնը թէեւ տաճկական լեզուի տեղեկութիւն ունենալով՝ յարմար կը դանենք. բայց 1. կուրծքի մասնաւոր հիւանդութեան ենթակայ լինելով, ըստ մեծի մասին անկարող է կանոնաւորապէս պաշտօնավարելու։ 2. իւր տկարութեան պատճառաւ կիրակի օրերն և ի պահանջել հարկին քարոզչութիւն չկրնար ընել. մեզի համար ալ որչափ պիտանի է քարոզ լսելը, վասն զի ամենեցիներ է այլ ևս [illegible] բաղդած է. գիտենք որ դիւրազգածութիւնը պաշտօնական մարմնոյ վստահութիւն։

Քալած ժամանակս աչ ու ձախ կը նայէի տեսնելու համար թէ ի՞նչ տպաւորութիւն կ՚ընէինք։ Դիտեցի թէ յոյժ քիչ։ Դլուխնին կը վերցնէին, յետոյ կ՚ինչեցընէին. մարդ չէր զար մեր ետեւէն։

Փոքրիկ հրապարակ մը հասանք, որոյ մէջ տեղը աղբիւր մը կար՝ սոսիներէ հովանաւորեալ, կիթառս առի և պարերգ մը զարնել սկսայ։ Նուագածութիւնս զուարթ էր, մատներս թեթեւ էին, բայց սիրտս տխուր էր։ Կը թուէր ինձ թէ յոյժ ծանր բեռ մը կար ուսերուս վրայ։

Հրաման ըրի Զերպինոյի և Ցոլչէի որ պար խաղան. հնազանդեցան և սկսան պարել։ Բայց ոչ ոք տեղէն շարժեցաւ՝ գալու և մեզ նայելու համար, և սակայն դրանց սեմերուն վրայ կիներ կը տեսնէի որ կար կը կարէին կամ գուլպայ կը հիւսէին։

Շարունակեցի նուագածութիւնս, Զերպինոյ և Ցոլչէ ալ իրենց պարը։

Թերեւս մէկը կը հաճի վերջապէս մեր մօտը գալ։ Եթէ մէկը գայ, ետեւէն ուրիշ մ՚ալ կուգայ և այսպէս եկողները կը շատնան, կ՚ըսէի մտօքս։

Բայց ի զուր կը նուագէի. Զերպինոյ և Ցոլչէ ի զուր կը պարէին. ոչ ոք տեղէն կը շարժէր, մինչեւ իսկ մեր կողմը չէին նայեր։

Յուսահատական բան էր այս։

Սակայն ես չէի յուսահատեր, և աւելի ուժով կը դարնէի կիթառս, այնպէս որ լարերը պիտի խզէին։

Յանկարծ փոքրիկ մանուկ մը, այնչափ փոքրիկ, որ կարծեմ նոր ոտք եկած էր, իւր տանը սեմէն մեկնելով մեր կողմը գալ սկսաւ։

Անշուշտ մայրն ալ ետեւէն պիտի գար, մօրն ետեւէն ալ բարեկամուհի մը, և այսպէս մեր հանդիսականները պիտի ունենայինք, և հետեւաբար հասոյթ։

Սկսայ մեղմով նուագել, որպէս զի տղեկը չվախնայ, և մեր մօտը գայ։

Զեռները վեր բռնած՝ երկու կողմին վրայ երերալով կամաց կամաց յառաջ եկաւ։

Վերջապէս քանի մը քայլ մնաց մեր քով գալուն։ Մայրն յանկարծ զգալով որ տղեկը քովէն հեռացեր էր, աչքը վեր առաւ, և իսկոյն տեսաւ զայն. բայց վոխանակ անոր ետեւէն վազելու՝ ինչպէս որ յուսացեր էի, կոչեց զայն. և տղեկն՝ հնազանդելով՝ վերադարձաւ իւր մօրը քով։

Թերեւս այս անձինք պար չէին սիրեր։

Հրաման ըրի Զերպինոյի և Ցոլչէի որ պառկին և սկսայ իմ ֆանթազիոս երգել։ Երբէք այնչափ եռանդով չէի երգած։

Առաջին տունը նոր աւարտեր էի, տեսայ որ թաղեայ դլխարկով և կարճ վերարկուով մարդ մը դէպի մեզ կուգար։

Վերջապէ՛ս, ըսի, և սկսայ աւելի եռանդով երգել։

— Է՞, գոչեց, ի՞նչ կ՚ընես հոդ, չարաճճի՛։

Իսկոյն ձայնս կտրեցի սարսափահար և սպասեցի բերանաբաց որ մեր մօտ գայ։

— Պատասխան չես տար գոչեց։

— Կը տեսնես, պարոն որ կ՚երգեմ։

— Արտօնագիր ունի՞ս մեր գիւղին փողոցներուն մէջ երգելու։

— Ո՛չ, պարոն։

— Ուրեմն կորի՛ գնա, եթէ չես ուզեր որ քեզ դատաստանի քաշեմ։

— Բայց, Պարո՛ն . . .

— Ձիս «պարոն դաշտապահ» կոչէ, և շուտով մեկնէ, անպիտան մուրացի՛կ։

Դաշտապահ մը։ Ցիրոյս օրինակովը գիտէի թէ ոստիկանութեան տեսուչներու և դաշտապահներու դիմադրելը քանիի կրնար նստիլ։

— Ուստի կրկնել չտուի դաշտապահին հրամանը. մեկնեցայ, ինչպէս որ հրամայած էր ինձ, և շուտով վերադարձայ եկած ճանբէս։

Մուրացի՛կ. և սակայն ճշմարիտ չէը այս խօսքը։ Ես երբէք մուրացած չեի, երգած էի, պարած էի, որ իմ աշխատութեանս ձեւն էր. ի՞նչ վնաս գործած էի։

Հինգ վայրկենի մէջ դուրս եկայ այս հիւրամերժ բայց լաւ պահպանուած գիւղէն։

Շուներս ալ ետեւէս կուգային դլխակոր և տխրադէմ, հասկնալով անշուշտ որ ձախորդութիւն մը հասած էր մեզ։

Քաղի մերթ ընդ մերթ ինձմէ առաջ կ՚անցնէր, կը դառնար հետաքրքրաբար ինձ կը նայէր իւր ուշիմ աչերով։ Ուրիշ ով որ լինէր անոր տեղ, հարցում կ՚ուղղէր ինձ. բայց Քաղի բարեկիրթ շուն մը լինելով, չէր համարձակեր անպատեհ հարցում մ՚ինձ ընել, միայն իւր հետաքրքրութիւնը յայտնելով կը շատանար, և կը տեսնէի կղակներուն դողդղալէն թէ իւր հաչիւնը զսպելու ճիգ կը թափէր։

Երբոր բաւական հեռացանք, և ոչ եւս երկիւղ ունէինք բերտ դաշտապահին դալէն, ձեռքովս նշան մ՚ըրի, և իսկոյն երեք շուներն եկան շուրջս բոլորեցան. Քաղի մէջ տեղը կեցաւ, աչերն անշարժ իմ աչերուս սեւեռած։

Ժամանակն եկած էր պէտք եղած բացատրութիւնը տալու, որում՝ կը սպասէին։

— Որովհետեւ խաղալու արտօնագիր չունինք, կը վռնտեն մեզ։

(Շարունակելի)

ԹԵՐԹՈՆ ՄԱՍԻՍԻ

(22)

ԷՖԹՈՐ ՄԱԼՈՑ

—o—

ԸՆՏԱՆԵԶՈՒՐԿ

—=—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

11.

ՆԱՒՈՒ ՄԷՋ

Եւ թէպէտ այս ճաշը ճառախօսութիւն հրաւիրելու հանգամանք չունէր, ժամանակն եկած երեւցաւ ինձ՝ քանի մը խօսք ուղղելու իմ ընկերացս։ Բնակաբար, զիս իբրեւ անոնց գլուխը կը նկատէի. բայց անոնցմէ բաւական բարձրագոյն չէի համարեր զիս, որպէս զի մեր գտնուած վիճակին ծանրութիւնն ամենոց հասկցնելէ ազատ համարէի զիս։

Քաբի անշուշտ գուշակեր էր դիտաւորութիւնս, վասն զի իւր ուշիմ և սիրալիր խոշոր աչերն իմ աչացս վրայ սեւեռած էր։

— Այո՛, Քաբի բարեկամ, ըսի. այո, Ցոլչէ, Զերպինոյ և Ցոլի-Բէօր բարեկամներս, այո՛, սիրելի ընկերներս, չարաշուք լուր մը պիտի գուժեմ ձեզ. մեր տէրն երկու ամիս հեռացած է մեզմէ։

— Օհո՛, գոչեց Քաբի։

— Այս բան յոյժ ցաւալի է թէ՛ անոր և թէ՛ մեզ համար։ Նա կ՚ապրեցնէր մեզ, և անոր այս բացակայութեան միջոցին մեր վիճակը սարսափելի պիտի լինի։ Դրամ չունինք։

Այս խօսքիս վրայ, զոր կատարելապէս կը հակընար, Քաբին ելաւ կանգնեցաւ իւր ետեւի թաթերուն վրայ, և սկսաւ շուրջանակի պտտիլ, ինչպէս որ կընէր երբոր դրամ հաւաքելու համար պտոյտի ելներ «պատուարժան ընկերութեան» կարգերուն մէջ։

— Կուզես որ ներկայացումներ տանք, ըսի. արդարև լաւ առաջարկութիւն մ՚է այդ, բայց հասոյթ կրնա՞նք ունենալ խնդիրն սոսր վրայ է։ Եթէ չյաջողինք, կիմացնեմ ձեզ թէ մեր բոլոր ունեցածն երեք սու է։ Պէտք կը լինի ուրեմն սեղմել մեր փորը։ Դուրս ելանը այս վիճակի մէջ լինելով, կը համարձակիմ յուսալ թէ կը հասկնաք պարագաներուն ծանրութիւնն, և ձեր խելքն ու կարողութիւնը մեր ընկերութեան ծառայելու կը նուիրէք, առանց անհաճոյ խաղը խաղալու։ Հնազանդութիւն՝ բաւականասիրութիւն և համբերութիւն կը խնդրեմ ձեզնէ։ Միանք իրարու հետ, և վստահ եղէք իմ վրայ ինչպէս որ ես կը վստահիմ ձեր վրայ։

Զեմ համարձակիր հաստատել թէ ընկերներս այս անպատրաստ ատենաբանութեանս ամեն դեղեցկութիւններն հասկցան, բայց աներկրայ եմ թէ անոր ընդհանուր իմաստն զգացին։ Մեր տիրոջ բացակայութենէն գիտէին թէ ծանր բան մը կար, և բացատրութիւն մը կը սպասէին ինձմէ։ Եթէ ամեն ըսածներս չհասկցան, գոնէ գոհ եղան իրենց նկատմամբ բռնած ընթացքէս, և իրենց գոհութիւնը կը հաստատէին իրենց ցոյց տուած ուշադրութեամբ։

Երբոր ուշադրութեան խօսք կընեմ, չուներուն համար է միայն, վասն զի Ցոլի-Բէօրի համար անհնար էր իւր միտք երկար ժամանակ միևնոյն նիւթի նուիրել։ Բանախօսութեանս սկիզբը խորին ուշադրութեամբ մտիկ ըրած էր զիս, բայց հազիւ քանի՞ չափ բառ արտասանած էի, վազեց ելաւ մեզ հովանաւորող ծառին վրայ, և սկսաւ ոստ ոստ ցատկելով զբօսնուլ։ Եթէ քաբի այս օրինակ թշնամանք մ՚ընէր ինձ անշուշտ կը վիրաւորուէիք, բայց Ցոլի-Բէօրի ոչ մէկ ըրածը զիս չէր գարմացներ, խակամիտ և անհնդարտ տղու մը կը նմանէր, և բնականաբար՝ զբօսանքը կը սիրէր։

Կը խոստովանիմ թէ ես ալ ոչ նուազ կը սիրէի զբօսնուլ և օրուիլ, բայց իմ պաշտօնիս կարեւորութիւնն ու արժանապատութիւնը չէին ներեր։

Քանի մը վայրկեան հանդչելէ յետոյ, ճանբայ ելնելու նշանը տուի, պէտք էր որ Իրիկուան օթեւանի և մանաւանդ վաղուան նախաճաշի համար ստակ շահէինք։ Օթեւանի մասին կրնայինք խնայութիւն ընել դիշերը բացօթեայ պառկելով, բայց վաղուան ուտելիքի համար դրամն անհրաժեշտ էր։

Մէկ ժամու չափ քալելէ յետոյ գիւղ մը հասանք որ դիտաւորութեանս իրացման յարմար երեւցաւ ինձ։

Հեռուէն բաւական խեղճ երեւոյթ ունէր, հետեւաբար գոյանալիք հասոյթն ալ ինչին կրնար լինել. բայց պէտք չէր վհատիլ, ես մեծ հասոյթ չէի պահանջեր, և կըսէի ես ինձ թէ որչափ՝ գիւղը փոքր լինէր, այնչափ՝ նուազ առիթ կունենայինք ոստիկանութեան տեսչի հանդիպելու։

Ուստի հաղուեցուցի կատակերգակներս, և հնար եղածին չափ բարեկարգութեան գիւղը մտանք. դըժբաղդաբար վիթխարի չչակը կը պակսէր մեզ, և միանդամայն անոր ճարպիկութիւնն, որ զինուորական երաժշտապետի մը պէս ամենուն աչքն իւր վրայ կը հրաւիրէր։ Ես ոչ անոր պէս բարձր հասակ, ոչ ալ նշանաւոր գլխոն ունէի. ընդհակառակն՝ նկնահասակ էի, և դէմքիս վրայ առաւել երկիւղ կը տեսնուէր քան թէ ներշնչում։ Նա գեռ եւս ամբողջ օրը պարապելը սակաւ էր համարում։

1814 ին, ուսումնական հունգաբացին մնալով առանց դասերի, ըստիպուեցաւ այլ կերպիւ իւր ապրուստը հայթայթել։ Ցնցոտին հագած դարձաւ Կուդրէն արքայի վարժարանի երիտասարդ պրոֆեսորին և խնդրեց մի փոքր պաշտօն։

«Ինձ համար բաւական կ՚լինի սակաւ ինչ կերակուր, ասաց Մանտելլին, մի խցիկ հերիք է ինձ բընակարան լինելու, կատարեցէք խնդիրքս, և ես խոստանում եմ օգտակար լինել ձեզ, որքան իմ զօրութիւնս կ՚տայ։

—Գիտէ՞ք մի բան, կարո՞ղ էք լատին լեզուի դասատու լինել։

—Կարող եմ։

—Կարո՞ղ էք Վիրգիլիոսի Ենէականից մի քանի կտոր մեկնել։

—Կարող եմ։

Նորան առաջարկեցին գիրքը, բայց նա չ՚բաց արած գիրքը՝ այնպիսի կատարելութեամբ մեկնեց, որ երիտասարդ պրոֆեսորը կարծեց թէ՝ Մանտելլին գիտութեամբ ընարել է սերտած կտորը։ Սակայն Մանտելլին հանդարտաբար ու հաստատաբար ասաց նորան՝ «Ես կարող եմ, եթէ ձեզ հաճելի կ՚թուի, ամբողջ Ենէականը ընթեռնուլ։

—Գիտէ՞ք յունարէն։

— Այո՛, փոքր ինչ»։

Նորան առաջարկեցին Հոմերականը, և նա թարգմանեց անգիր, նոյնպէս գիւրաւ և գեղցիկ, և ամենայն կատարելութեամբ, ինչպէս թարգմանած էր Վիրգիլիոսը։ Կուդրէն արքան յանձնեց սորան փիլիսոփայութեան ամբիոնը. բայց նոր պրոֆեսորի դասախօսութիւնը չափազանց վերացական երեւեցաւ ունկնդիրներին, ուստի նորան յանձնեցին վարդապետել Մատեմատիկայ։

Մանտելլին, ընտրելով պարտիզում մի կիսաւեր պաւիլիոն ֆէշէ իւր բնակութեան համար, չէր ուզում ուրիշ կահ կարասիք, բացի իրանից. նա աւելցրեց մի խուրձ չոր խոտ, որ անկողին և բարձ պիտի լիներ նորան։ Այստեղ աշակերտները հաւաքւում էին դասախօսութիւնները լսելու։

ՍԻՐԻ ՓԱՐԻԶԸ հանից զօրքերից պաշարուել էր, ռումբերը ընկնում էին պարտէզը, ուր բնակւում էր մեր փիլիսոփայ ուսումնականը։ Վազելով եկան իմաց տուին թէ ինչ վտանգի կ՚ենթարկուի նա, մնալով այն տեղ։ Բայց նա հանգիստ նստած աշխատում էր մի հարցի վճռի վերայ։ Եւ երբ տեսաւ որ իրան անդորրութիւնը խանգարում են ընդհատելով պարապմունքը, գլուխը բարձրացրեց և իրան աղատել կամեցողին ասաց. Ինչ կայ իմ և ռումբի մէջ, թող ռումբերը ընկնին, իսկ ինձ հանգիստ թողէք։ Դպրանոցի կառավարիչը պատուիրեց որ այս տարօրինակ մարդուն լիակատար յարգանք ցոյց տան։ Նա պահանջում էր որ Մանտելլին օրը երկու տեսակ կերակուր ուտէ և սակաւիկ մի գինի խմէ։ Մանտելլին հնազանդեցաւ այս հրամանին, չափաւորապէս գործադրելով բերած կերակրից։ Սակայն այս չափաւորութիւնը եւս յանցանք էր համարում ժուժկալութեան դէմ։ Վերջապէս չկարողանալով տանել այս լուծը ինչպէս ինքն էր ասում, թողնում հեռանում է տնից, ուր ամէնքը խորին յարգանքով էին վարվում իրան հետ։ Օրանից յետոյ նա դեռեւուեցաւ զենարանում, ուր տուին նորան մի անպիտան անկիւն, որը նորա մահից յետոյ մառան դարձրին։ Այստեղ նա գտաւ իւր ուզած յարմարութիւնները. — լիակատար միայնակութիւն, մի թաս ջուր, սեւ հաց, գետնախնձոր և ազատ ժամանակ աշխատելու համար։ Շաբաթը մի անդամ՝ ինչպէս և առաջ՝ դասեր էր տալիս մատեմատիկայից, յոյն և արաբական լեզուներից։ Օրը ծախսում էր եօթը սու (70 փարա), որից 3ը կերակրի համար, իսկ 4ը ճրագի համար։ Ինչ վերաբերում է սպիտակեղէնին, նա բոլորովին գործ չէր ածում։ Նա երբէք հնոցը չէր տաքացնում, որքան որ ցուրտ լիներ։ Իւր ճանապարհի վերարկուն փոխում էր այն ժամանակ, երբ ամենևին պատառոտում էր, մի քաթանի վարտիկ, կաշեայ գդակ և մեծ մուճակներ էին նորա բոլոր հագուստը։ Նորա բարեկամները (որոնց թւում՝ կային նշանաւոր մարդիկ) կամեցան մի փոքր փոփոխութիւն անել նորա բանտանման զգեստներ. բայց երբէք անդամ միայն հագաւ, յետոյ վճռեց վաճառել գիրքեր ձեռք բերելու համար։ Հագնելով իւր հին քղամիդը, ընծայած զգեստները դրեց մի տոպրակի մէջ և տարաւ ծախելու։ Հընոտիսվաճառը բազդատելով նորա հին հագուստը վաճառելի հրատարակ զգեստների հետ, գող կարծեց նորան և հրամայեց կալանաւորել (ձերբակալել) նրան։ Մնալով ընդհանուր արդելանոցում սրիկաների հետ միասին, մեր ուսումնականը չտեղեկացրեց իւր բարեկամներին այս եղելութեան մասին, այլ ազատուելով ասում էր նրանց՝ եթէ ինձ տեղաւորելին առանձին արգելանոցում կարեւոր գրքերով, ես երբէք չէի դուրս գալ արգելանոցից (բանտ)։ Մանտելլին իրան կրթելու համար երիտասարդութեան հասակում շատ ճանապարհորդութիւն էր արել, ափսոսում էր միայն որ չէր այցելել Անգլիան։ Մի անգամնաև յատակագիծ կազմեց այն տեղ գնալու։ Թէեւ անյայտ չէր նրան Անգլիոյ մէջ եղած թանգութիւնը, սակայն նա ասաց մի անգլիացու թէ՝ մտադիր չափել Անգլիան մի ծայրից մէկեւ միւս ծայրը, լինելով նորա բոլոր մասերում, և ծախսել 150 ֆրանք։ Ալբիոնի որդին հաւատացնում էր, որ այդ անկարելի է։ Ես՝ ասաց Մանտելլին՝ երեք անդամ պակաս եմ խարջել պտտելով ամբողջ ցամաքահողը. ես հաշուի եմ դնում ձեր երկրի թանգութիւնը։ Մանտելլին սիրում էր երեխաներին. թէեւ իւր անձի վերաբերութեամբը խիստ անտեսութեամբ էր վարվում, բայց եւ այնպէս երբ գնում էր պարէն գնելու, առնում էր և ընկոյզ և կարկանդակ, որ բաժանում էր ճանապարհին պատահող երեխաներին։ Մկների հետ ևս բարեկամութեամբ էր վարւում. մի քանիսին այնպէս էր սովորեցրել, որ գալիս էին նրա սեղանից հաց ուտելու։ Մանտելլու գլխաւոր պակասութիւնը նորա չափազանց անժաքրութիւնն էր, որը այն աստիճանի էր հասել, որ զրկել էր նորան դասերից. այս պատճառաւ նա նկարիչների մօտ ծառայում էր իբրև բնապատկեր։ Վարպետս նորան աւելի ուշադիր լինելու համար՝ նստեցնում էր նրան մի բանտանման աթոռակի վերայ։ Դիրքը դրաւում էր նորա բոլոր ուշադրութիւնը. Բոլերայի ժամանակ հարկաւորեցաւ դիմադրական ուժի գործադրութիւնը, որպէս զի նորան ստիպեին դադարեցնել իւր պարապմունքը, եւ մաքրէին նրա վարակիչ բնակարանը։ Այս էական պակասութիւնը նորանցից չէր հեռացնում նորան գնահատողներին։ Փարիզի ճեմարանին անդամները նրա մտերիմ բարեկամներն էին, նորա հետ զրօսնում էին և հրաւիրում էին նորան ճաշի։ Բայց նա չէր ընդունում այդ հրաւէրները. անսովոր հանգստութիւնը խանգարում էր նորա առողջութիւնը. մի բաժակ գինին ջերմ էր պատճառում։ Նա չէր համաձայնել փոխելու իւր սովորական չափաւորութիւնը, որը նորա ասելովը, իւր անկախութեան հիմն էր։ Միակ բանը ինչ որ նա սիրում էր, ինչի մէջ չափաւոր չէր,

նոյ ու անձանոյ բնաւ չգար, 4. տարեկան 30 ոսկի գումարն իրեն անբաւական լինելով, ըստ բաղձանաց ազգին չպիտի կարենայ պաշտօն վարել և բնականաբար յահխնդիրք ոմանք օգուտ պիտի քաղեն ներկայ կացութենէն։

Վանքերը և անոնց հասոյթները փճանալու վրայ են, հսկող չկայ, առերեսի թողուած է, մենք կեսարացիքս պարտաճանայ հովիւի մը պէտք ունինք. գոնէ կը խնդրենք խոնարհաբար Սրբազան Պատրիարքէն, Թօմարզա գիւղի Ս. Աստուածածնայ վանքը բարեկարգող Գեր. Ստեփան եպիսկոպոս Սանտալճեանը ժամանակի մը համար Պատրիարքական լիազօր փոխանորդ կարգելով, վերջ տայ Առաջնորդական խնդրոյն և հասարակութեան ի զուր յուզման, որովհետեւ մեր ժողովուրդը դեռ անտեղեակ լինելով Սահմանադրական դրութեան՝ պահ մ'ալ անկիրթ ժողովուրդները կառավարելու համար դիկտատօրական դրութեան կարեւորութիւնը զգալի եղած է, մանաւանդ կեսարիոյ պէս թուլամորթ ազգայնոց համար։

Լիայոյս ենք որ Սանտալճեան Սրբազանը հոս ժամանելուն պէս հասութիւն նորանոր ազգիւրներ դիւրաւ պիտի գտնէ, ըստ Սրբազան Պատրիարքի բաղձանաց կարող է մեր ժողովուրդը հովուել, դպրոցները բարեկարգել, և այլն։

* * *

Կնկան ծանուցեալ դատը մինչև ցայժմ օրինաւոր լուծում չկրցաւ գտնել. կրօն. ժողովը խոր լռութեան մէջ է. կը լսենք թէ դժբաղդ կինը կրօն. ժողովոյ նիստերուն երթեւեկելէ զզուելով այս անգամ կալժոլիկ հայոց առաջնորդ Պօղոս Լմմանուէլեան Գերապայծառին պաշտպանութեան դիմած է. յիշեալ Գերապայծառն ալ, եթէ չենք սխալիր, ցունաց փոխանորդին և Բոլոքականաց Երէցին հետ միատեղ յետ մանրակրկիտ հարցաքննութեանց և ինչ ինչ փաստերով անմեղ գտեր են կնկը, և տեղեկագրելով մը պէտք եղած տեղերուն իմացուցած է. կարծենք ասկէ ետքը կառավարական մի՛ջամտութիւն տեղի պիտի ունենայ. փափաքելի է մեզ գիտնալ թէ խոստովանահայր քահանայն ի՛նչպէս պիտի արդարանայ։

* * *

Քաղաքիս մէջ մեծ դամբարան մը շինուելու սկսած է ասկէ հարիւր տարիներ յառաջ վախճանած «Էվլիայիի» մը վրայ. 300 ոսկի կարծեն շինութեան ծախքն։ —Անցեալ շաբթուան մէջ երկու թիւրք երիտասարդներ իրարու հետ կռիւի մը պատճառաւ մին զմիւսն դանակով կը զարնէ. վիրաւորեալն մէկ ժամ յետոյ կը մեռնի. մարդասպանը ձերբակալեցաւ ոստիկանաց կողմէն։

—Թուրք կին մ'ալ անձնասպանութիւն գործեց ինքզինք այգւոյ խորին ջրհորի մը մէջ նետելով. դիակը գտնուեցաւ ջրհորին մէջ, հաւանականաբար յիսուն օր հոն մընալէ ետքը։

ԱՐՄԷՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻԹԻՒՃԵԱՆ

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լէվէրբ-ուլ և Մէնչէսթրեանի Դէջ-բանող ընթենաւ

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանոբա	4,200	Ոլէրթ	3,000
Ֆարս	4,000	Նէքթիս	3,000
Օմանէ	4,000	Բէրա	3,000
Սէսոստրիս	3,250	Իզէ	2,600
Թէպէ	3,250	Աղլանդիէ	1,700
Մակոլա	3,250	Լոդէս	800
Նէրա	3,250	Օլինա	800
Մարեոթիս	3,250	Սէոլ	750

Բէրա չոգենաւը, նաւապետ Ֆորէսթը, ամսոյս 5ին Լիվրբուլէն հոս կ'ըսպասուի։

Վերոյիշեալ չոգենաւը չքեղապէս յարդարուած են ճանապարհներու համար։
Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՈՒ եւ ԸՆԿ.
Գործակատար
Մէյտանլըգ սոգագ, Պոլիս
Տնօրէնութիւն, Լիվրբուլ,
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.
31, Ճէյմս Սքուիրդ, Լիվրբուլ
Գործակալներնիւ

Ալէքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէյրութ	Ց. Բաթթարաքի
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ուիթոլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվէրթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իմոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իզմէնտերուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ք. Ուիթալ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ք. Բէդրոսբուլոյ

Լիվրբուլ չոգենաւը հոկտ. 8ին հոս կ'սպասուի։

Շաբաթական չոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվրբուլի եւ Պոսդէնի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեղուկէ զատ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակարկներով։

Ուղեւորներու համար ամէն դիւրութիւն կ'ընծայուի։

Աւելի մանրամասնութեանց համար գիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆԴԷՆ
Գործակալ
թիւ 34, 35, 36, ԵԷՆի Միւզէթ խան, Ղալաթիա
Նաւատերաք, Պարոնայք Ֆրէյա, Լէյլանա եւ ընկ. Լիվրբուլ

Գործակալներնիւ
Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն.
Ճիպրալդար, Պ. Գ. Քարվէր եղբարք.
Ալէքսանդրիա, Կ. Լ. Վահման եւ ընկ.
Մալդա, Ա. Քամիլերի.
Շիրա, Ա. Մ. Մավրօկօրտաղոյ.
Զմիւռնիա, Գ. Ուիդոլ եւ ընկ.

ՈՒԷՍԴՔՕՂ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Ուէ կը բանին ի դէջ Լոնտոնի և Աբէրտինի նաւահանգիստներ, Սէ-ծոլ- և Դանոբի

Շոգենաւք Լոնտոնէն կանոնաւորապէս կը մեկնին Կ. Պոլիս, Օտէսա եւ Դանուբ երթալու համար, եւ օրինաւոր սակարկներով վաճառք կը փոխադրեն Եւրոպայէն Արեւելից եւ Սեւ ծովու բոլոր նաւահանգիստները։

Թիւսդանի շոգենաւը նաւապետ Կրին Անվէրսէն եւ Լիվրբուլէն եկաւ բեռ կը պարպէ եւ այսօր Օտէսա պիտի երթայ։

Պրիլ շոգենաւը, նաւապետ Գոլինքս ամսոյս 4ին մեկնեցաւ Մալթա, Պիրէոն եւ Կ. Պոլիս գալու ուր պիտի հասնի ամսոյս 17ին, եւ բեռը պարպելէ յետոյ Դանուբ պիտի երթայ։

Ռէտ շոգենաւը, նաւ. Կորլի, ամսոյս 25ին Լոնտոնէն մեկնեցաւ Մալթա, Շիրա, Սէլանիկ եւ Կ. Պոլիս գալու համար եւ դէպի հոկտեմ. 13ին ասա կ'սպասուի եւ չուտով Օտէսա եւ Նիքոլայէֆ պիտի երթայ։

Լոնտոնի մէջ այժմ բեռ կ'առնուն։

Ռիւրէտ շոգենաւը, նաւապետ Նիուման, Պոլիս, Պաթում, Բոթի եւ Թայգան երթալու համար։

Քրէշլէն շոգենաւը, նաւապետ Ճոնսթոն, Պոլիս, Օտէսա եւ Նիքոլայէֆ երթալու համար։ Որուն պիտի յաջորդէ Ճոն Տէյոբ շոգենաւը Պոլիս եւ Օտէսա երթալու համար։

Ամպանա շոգենաւն հոկտեմբերի ընկերը բեռ պիտի առնու ուղղակի Լոնտոն երթալու համար։

Աւելի մանրամասնութիւններ եւ գնոց վրայ տեղեկութիւն ստանալու համար գիմել առ
ՄՈՐԳԷՆ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալք
Ղալաթիա, Կ. Պոլիս
կամ առ ՈՒԷՍԴՔՕՂ ԵՒ ԼՈՒԱՆՆ
9, Ֆէնչըրչ Սթր. Լոնտոն։

ԲԱԲԱՅԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լէվէրբ-ուլ, Մէնչէսթրեանի և Օթեսայի Դէջ կանոնաւորապէս բանող

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այա Սոֆիա	3,000	
Արարատ	2,500	Ռոբերտս
Արփարիզ	2,500	Քրուիքշանք
Լատանիա	2,500	Ուիլքս
Մասեդոնիա	3,500	Մարշ
Բոհեմիա	2,800	Ֆօթերմիլ

Մասեդոնիա շոգենաւը Լիվրբուլէն եկաւ զանազան վաճառքով։

Յիշեալ շոգենաւը Օտէսա երթալէ յետոյ ամսոյս 23ին Լիվրբուլ պիտի երթայ։

Այս շոգենաւք կին ֆամբրդներ ալ ունին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամէն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։
Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալք

Ն. ԲԱՔԷ ԷՆԷ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիայէ և Բոթիէ Դէջ կանոնաւորապէս բանող

Մեկնումի Մարսիլիայէն ամէն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը։

Ուղղակի և արագ ուղեւորներն

Տրապզոն, Պաթում եւ Բոգի պիտի երթայ Լ. Աբէնի շոգենաւն, որ հոկտ. 10ին Մարսիլիայէն եւ հոկտ. 17ին Կ. Պոլիսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լ. Մէյշ։

Նաւուղղեալ, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար
Դիմել առ գործակատարն
ԼՈՐԱՆ ԲԸՊՈՒԼ
Մոմանէ փողոց, թիւ 141

ԼԻԿՈՒՐԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒ

Ա.Զ.Դ

Լիկուրեան շոգենաւին մէջ վաճառ ունեցող անձանց կը ծանուցուի թէ վաճառաց արժէքին վրայ 0/0ին 5 ուանդ մը պարտաւորիչ է ընդհանուր ՀԱՍՍՈՒՑ համար. այս ուանդ պէտք է որ ստորագրելոյս հատուցուի իրենց վաճառաց յանձնմանէն առաջ։ Կը խնդրուի նոյն շոգենաւին մէջ վաճառք ունեցողներէն որ բեռնագրոց (քոնոսիմենթոյ) հետ մէկտեղ ներկայեն նաեւ իրենց ֆաթուրաները։

Գործակալութիւն, Մէնչէսթր.
12—8 ԷՏՎԱՐՏ ԼԱՖՈՆԴԷՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՏԱ

Ղալաթիա 30սեպտ.
Հրապարակը գոց է Պայրամի առթիւ։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՏԱ

Լոնտրա 11 հոկտ.

Անգղ. ֆունտ.	101
Օսմ. »	9
Փոխ. 1865	12
» 1869	10
» 1871	70
» 1872	17
» 1873	9
» 1877	85
Պանք Օթոման	18
Ռուս. փոխ. 73ի	88
Եգիպտ. միացեալ	71
» արտօնաւոր	9
Տայրա Սանիէ	70
Փոխ. Ռուշիտ	9
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	101

Փարիզ 11 հոկտ.

Գաղղ. ֆունտ. 4 1/2 0/0	107.75
» » 3 0/0	77.77
Օսմ. ֆունտ.	9.90
Փոխ. 1865	Ֆր.
» 1869	52
» 1873	48
Օսմ. երկաթուղի	47,
Պանք Օթոման (գ. կ.)	717 50
Քրէտիի Լիոնէ (գ. կ.)	550,
Ռուս. փոխ. 5 առ 0/0 (1877)	
» » Արեւելեան	
Իտալ. ֆունտ.	91.10
Եգիպտ. միացեալ	361.25
Փոխանակագիր Լոնտրայի վրայ	25.26

Վիէննա 11 հոկտ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	120.20
Բուսմէլիի երկաթուղի	

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

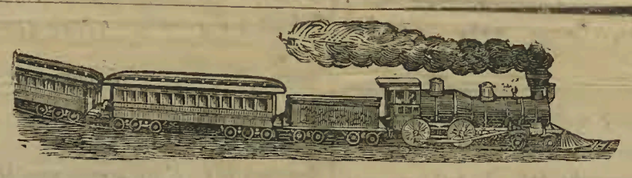

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴԱՑ — (Սկսեալ 1 Հոկտ. 1881 մինչև յետոյ ծանուցանելիք)

ԳԻԾ Կ. ՊՈԼԻՍ – ԱԴՐԻԱՆՈՒՊՈԼԻՍ

Կ. Պոլսէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 2 Ճանբ. Առտ. Ժ. Վ.
Կ. Պոլիս Մեկնում	7 15
Դուզ-գարու	7 27
Եէտի-գուլէ	7 41
Մաքրիգիւղ	8
Այսթէֆանոս	8 14
Քիւչիւք-չէքմէճէ	8 26
Սաբրիա-գուլէ	9 12
Հատրմքէոյ	9 49
Զաթալճա.	10 35
Գապաքճէ Ժամանում	11 7
Մեկնում	11 17
Սինէքլի	12 20
Զէրքէսքէոյ Ժամ.	1 4
Մեկ.	1 34
Զորլու Ժամ.	2 23
Մեկ.	2 33
Մուրաթլը-Քէօքէքլի	3 27
Սէիտլէր-Չիֆթլիք	4 2
Լիւլէ-Պուրկազ	4 45
Պապա Էսքի	5 30
Բալլո-քէոյ	6 17
Ուզուն-քէօբրիւ	7 15
Գուլէլի-Պուրկազ Ժամ.	7 38
Մեկ.	7 58
Ուրլի	8 24
Ադրիանուպոլիս Ժամ.	9 14
	Իրիկ.

Կ-խմ. թ. 122 Խառն Առտ. Ժ. Վ.
Ադրիանուպոլիս Մեկ.
Գատրքէոյ
Մուսթաֆա փաշա
Հարմանլը
Թըրնովա Ժամ.
Մեկ.
Հասքէոյ-Դաղաճըք
Եէնի-Մահալլէ
Բաբալը
Գամծոնիցա
Փիլիպէ Ժամ.
Մեկ.
Ժամ.
Թամամ Բաղարճըք Մեկ.
Սարամպէյ
	Իրիկ.

ԳԻԾ Ա. ՊՈԼԻՍ–ՍԱՐԱՄՊԷՅ

Սարամպէյէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 121 Խառն Առտ. Ժ. Վ.
Սարամպէյ Մեկ.	6 7
Ժամ.	6 41
Թամամ Բաղարճըք Մեկ.	6 51
Ժամ.	8 4
Փիլիպէ Մեկ.	8 29
Գամծոնիցա	9 2
Բաբալը	9 47
Եէնի-Մահալլէ	10 35
Հասքէոյ-Դաղաճըք	11 55
Թըրնովա Ժամ.	12 45
Մեկ.	1 23
Հարմանլը	2 11
Մուսթաֆա-փաշա	3 22
Գատրքէոյ	4 8
Ադրիանուպոլիս Ժամ.	4 54
	Իրիկ.

Կ-խմ. թ. 1 Ճանբ. Առտ. Ժ. Վ.
Ադրիանուպոլիս Մեկ.
Ուրլի
Գուլէլի-Պուրկ. (Պէ-ֆէ)
Ուզուն-Քէօբրիւ
Բալլո-քէոյ
Պապա-Էսքի
Լիւլէ-Պուրկազ
Սէիտլէր-Չիֆթլիք
Մուրաթլը-Քէօքէքլի
Զորլու Ժամ.
Մեկ.
Զէրքէսքէոյ Ժամ.
Մեկ.
Սինէքլի
Գապաքճէ Ժամ.
Մեկ.
Զամծոնա
Հասէմ-քէոյ
Սաբրիա-գուլէ
Բիւչիւք-Չէքմէճէ
Այսթէֆանոս
Մաքրիգիւղ
Եէտի-գուլէ
Դուզ-գարու
Կ. Պոլիս (Պէ-ֆէ) Ժամ.
	Իրիկ.

ԳԻԾ ԳՈՒԼԷԼԻ–ՊՈՒՐԿԱԶ–ՏԷՏԷԱՂԱՃ

Տէտէաղաճէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 222 Խառն Կէս օրէն վերջը Ժ. Թ.
222 Ռիւ- կառախումբն Երեւշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը կը բանի։	Առտ. Ժ. Վ.
Տէտէաղաճ Մեկ.	12 14
Ֆէրրէ	1 54
Պիտիքլի	3 20
Սուֆլի	4 23
Տիմիթօքա	5 42
Գուլէլի-Պուրկազ Ժամ.	6 17
	Իրիկ.
2 թիւ կառախմբին հետ կը հաղորդակցի։	

Ադրիանուպոլսէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 221 Խառն Առտ.
221 Ռիւ- կառախումբն Երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը կը բանի։	Ժ. Վ.
Գուլէլի-Պուրկազ Մեկ.	8 32
Տիմիթօքա	9 37
Սուֆլի	11 2
Պիտիքլի	12 10
Ֆէրրէ	1 21
Տէտէաղաճ Ժամ.	2 28
	Իրիկ.
2 թիւ կառախմբին հետ կը հաղորդակցի։	

ԳԻԾ ՎԱՌՆԱ–ՌՈՒՍՃՈՒՔ

Վառնայէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 402 Թղթատար Առտ. Ժ. Վ.	Առտ. Ժ. Վ.
Վարնա (Պէ-ֆէ) Մեկ.		8 15
Կիւպէճէ	8 47	8 49
Բրատատ	9 47	9 52
Ռատկրատ	10 45	10 50
Շէյթանճը (Պէ-ֆէ)	11 45	12 8
Իչիքլար	12 55	12 57
Ռատկրատ	1 36	1 41
Վէթօվա	2 37	2 41
Զէրնավօտա	3 14	3 19
Ռուսճուք (Պէ-ֆէ) Ժամ.	3 56	
	Իրիկ.	

ՌՈՒՍՃՈՒՔ–ՎԱՌՆԱ

Ռուսճուքէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 421 Խառն Առտ. Ժ. Վ.	Առտ. Ժ. Վ.
Ռուսճուք Մեկ.	7 49	7
Զէրնավօտա	8 46	7 54
Վէթօվա	10 2	8 49
Ռատկրատ	11 15	10 20
Իչիքլար	12 7	11 16
Շէյթանճէ	1 28	12 36
Շումնու-Ռօատ	2 43	1 43
Բրատատ	3 53	2 48
Կիւպէճէ	4 32	3 56
Վառնա Ժամ.		
	Իրիկ.	

ԳԻԾ ՍԷԼԱՆԻԿ–ԻՒՍԷԻԻՊ–ՄԷԹՐՕՎԻՑԱ

Սէլանիկէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 522 Խառն Առտ. Ժ. Վ.
Սէլանիկ (Պէ-ֆէ) Մեկ.	6 40
Թօրսէն	7 8
Ամամ օվա	8 34
Բարասուլու	9 9
Կումէնճէ (Հալ.)	9 25
Կէօրկէլի	10 27
Մրուօվսէ	11 25
Սիմրումիցա (Հալ.)	11 42
	Կէս օր
Ժամանում	12 31
Տէմիրգարու (Պէ-ֆէ) Մեկնում	12 36
Բրիվօլագ	2 4
Վէնէֆանօ-Կրատիք	3 7
Քէօրրիւլիւ	4 30
Զէլէնիքօ	5 38
	Իրիկ.
Իւսքիւպ (Պէ-ֆէ) Ժամ.	6 34

Սիմրօվիցայէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 621 Խառն Առտ. Ժ. Վ.
Սիմրօվիցա (Պէ-ֆէ) Մեկնում	8 33
Բրիչինա	10 11
Լիրֆիան	11 13
Վէրսօվից	12 18
Բասանիք	
Լէլէչան	
	Իրիկ.
Իւսքիւպ (Պէ-ֆէ) Ժամ.	2 9

Կ-խմ. թ. 621 Խառն Առտ. Ժ. Վ.
Իւսքիւպ (Պէ-ֆէ) Մեկ.
Զէլէնիքօ
Քէօրրիւլիւ
Վէնէֆանօ-Կրատիք
Բրիվօլագ
	Կէս օր
Ժամանում	12 7
Տէմիրգարու (Պէ-ֆէ) Մեկնում	12 29
Սիրումիցա	1 29
Մրուօվսէ	1 41
Կէօրկէլի	2 40
Կումէնճէ	3 40
Բարասուլու	3 54
Ամամ օվա	4 28
Թօրսէն	5 22
	Իրիկ.
Սէլանիկ (Պէ-ֆէ) Ժամ.	6 18

Այս կառախումբ Սէլանիկէն եկող 522 թիւ կառախմբին հետ կը հաղորդակցի։

Այս կառախումբ Սիմրօվիցայէն եկող 621 թիւ կառախմբին հետ կը հաղորդակցի։

ԳԻԾ ԹՐՆՕՎԱ–ԵԱՄՊՕԼՈՒ

Թրնովայէն մեկնող կառախումբ (*)	Կ-խմ. թ. 322 Խառն Իրիկ. Ժ. Վ.
Թրնովա Մեկ.	1 3
Գարարունար	1 31
Բասնէ-մահալէսի	3 2
Եէնի-Զագրա	4 17
Բէքմանլը	5 15
Եամպոլու Ժամ.	6 11
	Իրիկ.

122 եւ 121 թիւ կառախմբոց հետ կը հաղորդակցի։

(*) 322 թիւ կառախումբն երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը կը բանի։

Եամպոլուէն մեկնող կառախումբ (*)	Կ-խմ. թ. 321 Խառն Առտ. Ժ. Վ.
Եամպոլու Մեկ.	7
Բէքմանլը	8 6
Եէնի-Զագրա	9 14
Բասնէ-մահալէսի	10 29
Գարարունար	11 33
Թրնովա Ժամ.	12 13
	Իրիկ.

121 եւ 122 թիւ կառախմբոց հետ կը հաղորդակցի։

(*) 321 թիւ կառախումբն երեքշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ օրերը կը բանի։

ԳԻԾ ՌՈՒՍՃՈՒՔ–ՎԱՌՆԱ

Ռուսճուքէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 401 Թղթատար Առտ. Ժ. Վ.	Առտ. Ժ. Վ.
Ռուսճուք (Պէ-ֆէ) Մեկ.		11 10
Զէրնավօտա	11 52	11 57
Վէթօվա	12 34	12 36
Ռատկրատ	1 32	1 37
Իչիքլար	2 19	2 21
Շէյթանճը (Պէ-ֆէ)	3 2	3 20
Շումնու-Ռօատ	4 6	4 11
Բրատատ	5 4	5 6
Կիւպէճիկ	6 3	6 5
Վարնա Ժամ.	6 37	
	Իրիկ.	

Ծանօթ. — 401 եւ 402 թիւ թղթատար կառախումբք ամէն շաբաթու չորեքշաբթի եւ շաբաթ օրերը միայն տեղի կունենան։

ՎԱՌՆԱ–ՌՈՒՍՃՈՒՔ

Վառնայէն մեկնող կառախումբ	Կ-խմ. թ. 422 Խառն Առտ. Ժ. Վ.	Առտ. Ժ. Վ.
Վարնա Մեկ.	8 52	8 15
Կիւպէճէ	10 1	8 55
Բրատատ	11 6	10 6
Շումնու-Ռօատ	12 35	11 21
Շէյթանճէ	2 13	1 5
Իչիքլար	3 3	2 20
Ռատկրատ	4 20	3 18
Վէթօվա	5 2	4 23
Զէրնավօտա	5 54	5 7
Ռուսճուք Ժամ.		
	Իրիկ.	

421 եւ 422 թիւ խառն կառախումբք ամէն չորեքշաբթի, երեքշաբթի, հինգշաբթի, ուրբաթ եւ կիրակի օրերը միայն տեղի կ'ունենան։